

Çeviriler:

**POST REDITUM IN SENATU VE POST REDITUM AD
QUIRITES SÖYLEVLERİ**

Yaza: M. T. CICERO

Çevirenler: Ü. FAFO TELATAR – SERAP GÜR –

TURGAY ERDOĞAN – CEMİL KOYUNCU

İ.Ö. 106-43 yılları arası yaşamış Marcus Tullius Cicero etkili konuşmaları ve devlet adamlığı yetenekleriyle İ.Ö. 63 yılında en yüksek kamu görevi olan *consullüğe* yükselmiştir. Cicero, bu görevde iken *consullük* seçimi sırasında yenilgiye uğratıldığı Catilina, yandaşlarıyla birlikte düzene karşı isyan çıkarmıştır. Cicero'nun hem halkın hem de senatonun önünde yaptığı ustaca hazırlanmış coşkulu konuşmalarından etkilenen senato Catilina'nın yandaşları için idam kararı almış ve karar uygulanmıştır (İ.Ö. 63). Ama sonradan İ.Ö. 58 yılında halk *tribunu* Clodius'un senatoya verdiği yasa önerisiyle senato, Roma yurttaşlarının yargılanmadan idam edilmesini yasaklamıştır. Hukuksal geçerliliği kuşkulu olsa da bu yasaya göre Cicero'nun Catilina yandaşlarını idam ettirmiş olması suç sayılmıştı. Cicero, bu durumda kendini savunmadan Roma'dan uzaklaşmasının kendisi için acı da olsa Roma için daha iyi olacağını düşünmüş ve Roma'dan ayrılmıştır. Cicero'nun *consullüğü* sonrasındaki bu dönemde (62-57) Roma çalkantılar içindedir. Cicero'nun sürgünden sonra senatoya ve halka vermiş olduğu söylevler (*Post Reditum in Senatu* ve *Post Reditum ad Quirites*) bu çalkantılar hakkında bilgi verir niteliktedir.

Çeviride Loeb Classical Library dizisinden Cicero, *Pro Archia poeta; Post reditum in Senatu: Post reditum ad quirites: De domo sua; De haruspicum responsis: Pro Plancio*'nun 1993 yılı baskısı kullanılmıştır. Çevirinin günümüz okuyucusu tarafından daha kolay anlaşılmasını sağlamak için açıklayıcı bilgiler dipnotlarda verilmiştir.

SÜRGÜN DÖNÜŞÜ SENATODA**(POST REDITUM IN SENATU)**

I. 1. Ey senatörler, sizin, bana, kardeşime ve çocuklarıma yaptığınız unutulmaz iyiliklerin karşılığında, ben, size yeterince teşekkür edemiyorsam, rica ediyorum, yalvarırım bunun, sizin yaptığınız iyiliklerin büyük olmamasından değil, benim mizacımdan kaynaklandığını düşünün. Kimin böyle kıvrak bir zekası, kimin böyle bir kelime dağarcığı, böyle tanrısal ve olağanüstü bir konuşma yeteneği olabilir? Ben, sizin bana sağladığınız tüm onurların hepsini bir bütün olarak değil, tek tek sayıp dökeceğim. Siz, bana çok özlediğim kardeşimi, canımdan çok sevdiğim kardeşime beni, çocuklarıma babalarını, bana çocuklarımla, onurumu, düzenimi, servetimi, devletteki saygınlığımı, dünyada hiçbir şeyin ondan daha değerli olamayacağı vatanımı ve son olarak da bana beni başışladınız. 2. Eğer son derece değerli aileme beni dünyaya getirdikleri, bana miras, özgürlük ve yurttaşlık hakkı verdikleri için hürmet etmek zorundaysam, eğer ölümsüz tanrılara onlar sayesinde elde ettiğim ve başka şeylerle arttırdıklarım için borçluysam, eğer Roma halkına, bana kazandırdığı saygınlıktan, beni en yüksek mertebeye getirmekle ve dünyanın en tepesine oturtmakla verdiği onurlardan ötürü yürekten borçluysam ve de eğer bizzat bu sınıfa¹ sık sık verdiği olağanüstü kararlardan ötürü borçluysam, kuşkusuz benim size olan borcum sınırsız ve ölçsüzdür. Çünkü siz hem her birinizin ayrı ayrı çabasıyla, hem de oy birliğinizle bana, ailemin sağladığı iyilikleri, ölümsüz tanrıların bahsettiği nimetleri, Roma halkının sunduğu onurları ve benim hakkımdaki takdirlerinizi bir seferde geri verdiniz. Birçok şeyi size, büyük şeyleri Roma halkına, sayısız şeyi aileme ve her şeyi de ölümsüz tanrılara borçlu olduğuma göre, önceleri yukarıda tek tek saydıklarım sayesinde sahip olduğum bu şeylerin her birini şimdi sizin sayenizde yeniden elde etmiş bulunuyorum.

II. 3. Bu nedenle, ey senatörler, sizin sayenizde insanın hayal bile edemeyeceği bir tür ölümsüzlüğe ulaşmış görünüyorum. Bana yaptığınız iyiliklerin akıllardan çıkacağı ve ağızlarından düşeceği bir zaman gelecek mi?

O dönemde kaba kuvvetle, silahla, korkutularak tehdit altında tutulsanız bile siz beni, sürgüne gitmemden çok kısa bir süre sonra, son derece

¹ Bu cümlede arka arkaya geçen “*hunc ipsum ordinem...*” ve “*vobis, per vos*” ifadeleri ayrı ayrı insanları işaret ediyor gibi gözükse de, hepsi “senato”yu işaret etmektedir. Cicero böyle yaparak muhtemelen genel olarak Senato sınıfı ile tek tek senatörleri birbirinden ayırmaktadır.

güçlü ve iyi bir adam olan Lucius Ninnius'un² önerisiyle bir araya gelip geri çağıldınız. Kötülüklerle dolu o yılda çok sadık, silaha sarılma durumunda başkalarına göre daha az korkusuz, benim esenliğimin savunucusu böyle bir adam çıktı.

O *tribunus plebis*³ bizzat kendisi devleti parçalayamayacağı için başka bir suçun gölgesine sığınıp sizin karar verme yetkinizi engellese de siz benim hakkımda asla susup kalmadınız, asla benim esenliğimi onu satmış olan o *consuller*den⁴ istememezlik yapmadınız. 4. Bu arada sizin çabanızla ve otoritenizle şu olay gerçekleşti: Vatandan daha çok bana felaket getirdiğini düşündüğüm o yıl sekiz *tribunus plebis* çıktı, onlar benim esenliğim hakkında önerge hazırladılar ve kısa aralıklarla sık sık sizin oyunuzda sundular. Çünkü ihtiyatlı davranan ve yasaların gücünden çok korkan o *consuller* benimle ilgili olarak değil, fakat bizzat kendileri hakkında çıkmış olan bir yasayla engelleniyorlardı. Bu yasa benim bir düşmanım⁵ tarafından çıkarıldı. Buna göre, hemen her şeyi yok etmiş bulunan o adamlar⁶ şayet mezarlarından çıkarılsa, ben ancak o zaman geri dönebilirdim. Clodius bu davranışıyla iki şeyi açığa vurdu: Birincisi kendisinin, onların hayatta olmalarını arzuladığını; ikincisi de devletin düşmanları ve katiller mezardan çıktıklarında ben geri dönmemişsem, devletin büyük bir tehlikede olacağını. Ve ben görevden ayrıldıktan sonraki yıl, büyük bir devlet adamı⁷ kendi yaşamının güvenliğini yasaların korumasıyla değil, ancak evinin duvarlarının ardında sağlıyordu. Devlet *consulsüz* kalmıştı, yalnız daimi ana babasından değil⁸, yıllık

² İ.Ö. 57 yılı *tribunus plebis*i Lucius Ninnius Quadratus; ayrıntılı bilgi için bkz. Cassius, XXXVIII, 14.

³ Publius Clodius Pulcher (İ.Ö. 92-52), İ.Ö. 61 yılında *quaestor* göreviyle bulunduğu Sicilya'dan döndükten sonra, *tribunus plebis* görevini üstlenebilmek için, mensup olduğu *patricius* sınıftan ayrılıp *plebs* sınıfına geçmiştir. Bu amaçla uzak akrabası P. Fonteius tarafından, evlat edinilmenin tüm koşullarını zorlayarak Caesar'ın *consul* olduğu İ.Ö. 59 yılında evlat edinilerek Claudius yerine Clodius adını almıştır. Aynı yıl 58 yılı *tribunus plebis*i olma hakkını da elde etmiştir ve bundan sonra Cicero'yu sürgüne göndermek için hazırlıklarına başlamıştır. Bunun için de halkın onayını almadan Roma vatandaşlarını ölüme mahkum edenlerin sürgün cezasına çarptırılmalarını içeren bir yasa teklifi hazırlamış ve bunu senatodan geçirmiştir. Cicero bu yasa teklifinin kendisiyle ilgili olduğunu anlamış ve yasa senatoda kabul edilmeden bir gün önce kendi arzusuyla Roma'dan ayrılmıştır. Clodius için bkz. Tatum, 1999.

⁴ İ.Ö. 58 yılı *consulleri* Lucius Calpurnius Piso Caesoninus ve Aulus Gabinius. Piso için bkz. Bloch, 1940, 485-493; Gabinius için bkz. Sanford, 1939, 64-92.

⁵ Publius Clodius. bkz. not 3.

⁶ Cicero tarafından idama mahkum edilen Catilina tertipçileri, Catilina tertibi için bkz. Varinloğlu, 1973; Philips, 1976, 441-448.

⁷ Pompeius.

⁸ Senato kastediliyor olmalı.

muhafızlarından da yoksundu. Sizin düşüncelerinizi açıklamanız engellenmişti, kara listedeki benimle ilgili madde halka duyurulmuştu.

Siz ise benim esenliğimi herkesin esenliğiyle bir tutmakta tereddüt etmediniz. **III. 5.** Siz, *consul* P. Lentulus'un⁹ yegâne ve son derece üstün cesareti sayesinde Ocak ayının ilk günlerinde önceki yılın puslu havası ve karanlığının ertesinde ışığı görmeye başladıktan sonra, çok soylu ve yüce biri olan Metellus'a¹⁰ duyulan büyük saygı, *praetor*ların ve hemen hemen tüm halk *tribun*larının erdemi ve sadakati devlette etkisini göstermeye başladığında, öte yandan cesaretiyle, şanı şerefiyle, yaptığı işlerle tüm soyların ve tüm zamanların ilk akla gelen önderi Pompeius güven içinde senatoya girdiğini hissettiği zaman, benim esenliğim konusunda öyle fikir birliği yaptınız ki, bedenim uzakta olsa da saygınlığım vatana geri dönmüştü. 6. Hatta o ay benimle düşmanlarım arasındaki husumeti görüşebildiniz. Devlet benim yüzümden yurttaşların kanıyla lekelenmesin diye, ben kendi esenliğimi bir kenara bıraktım. Onlar, benim dönüşümü Roma halkının oylarıyla değil, kan dökerek engellemek istediler. Bu yüzden daha sonraki günlerde, siz ne yurttaşlara, ne müttefiklere, ne de krallara söz söylediniz; yargıçlar kendi hükümleriyle, halk kendi oylarıyla, bu sınıf otoritesiyle hiçbir kararını dururmadı; karşınızda sessizliğe gömülmüş bir forum, dili tutulmuş bir *curia*¹¹, susturulmuş ve etkisiz bir halk vardı. 7. Böyle bir zamanda sizden aldığı yetkiyle kıyım ve kundaklamalara karşı koyan o adam (Cicero) ortalıktan çekilince, insanların ellerinde kılıç ve meşalelerle tüm kentte koşuşup durduğunu, *magistrallara* ait evlerin saldırıya uğradığını, tanrıların tapınaklarının ateşe verildiğini, yüce ve anlamlı şanlı bir *consulün*¹² *fascies*lerinin¹³ kırıldığını, güçlü ve mükemmel bir halk *tribununun*¹⁴ o kutsal bedenine sadece el

⁹ 57 yılı *consulü*. bkz. Nutting, 1908, 186-191.

¹⁰ Quintus Caecilius Metellus Nepos, İ.Ö. 67'de Pompeius'la birlikte korsanlara karşı savaşmıştır. 57 yılında Roma'da Lentulus'la birlikte *consullük* görevinde bulunmuştur. Önceleri sık sık Cicero karşıtı bir tutum sergilemesine karşın, sürgüne gitmesinden sonra ona olan tutumu yumuşamış ve Cicero'nun sürgünden dönmesini onaylamıştır.

¹¹ Toplanma yeri.

¹² Cicero'nun burada kimi kastettiği belli değil; fakat Caesar'la birlikte İ.Ö. 59 yılında *consullük* görevini paylaşan ve Caesar'ın toprak yasasına karşı geldiği için, onun adamları tarafından şiddet görüp *fascies*leri kırılan M. Calpurnius Bibulus kastediliyor olabilir. Gray-Fow, 1990, 179-190.

¹³ Değnek demeterinden oluşan, *lictör*ların taşıdığı *fascies consullük* gücünün simgesidir.

¹⁴ 57'de *tribunus plebis* olan Publius Sestius. Cicero'nun Roma'ya geri çağırılması için büyük çaba sarf etmiştir. Cicero sürgünden döndükten sonra avukatlık görevine başlamış, ilk savunmasını Sestius lehine yapmıştır. *Pro Sestio*, 11 Mart 56. Sestius, Clodius'un yandaşları tarafından neredeyse öldürülüyordu.

kaldırmaya cesaret edilip ardından darp edildiğini değil, kılıçla delik deşik edilerek öldürüldüğünü gördünüz. Bu katliamın etkisinde kalan birkaç kamu görevlisi, kısmen ölüm korkusuyla, kısmen devlete duydukları ümitsizlikle benim davamdan az da olsa desteklerini çektiler. Diğerlerini ise ne korku, ne kaba güç, ne umut, ne endişe, ne vaatler, ne tehditler, ne silahlar, ne meşaleler sizin verdiğiniz otoriteden, Roma halkının sağladığı saygılıktan ve benim esenliğimden caydıramadı.

IV. 8. Benim hayatımın, servetimin, hatıramın, adımın üstüne bir baba, bir ilah gibi titreyen saygın Publius Lentulus, eğer beni bana, aileme, sizlere ve devlete bağışlayabilirse, bunun bir erdem göstergesi, bir cesaret örneği ve kendi *consullüğünün* şanı olacağını düşündü. O, *consullük* görevine seçilmesinden itibaren, benim esenliğim konusunda kendine ve devlete yaraşır görüşünü söylemekte hiçbir zaman tereddüt etmedi. Bir *tribunus plebis* tarafından¹⁵ veto edildiğinde, şu meşhur “Kimse sizin önünüze (Cicero ile ilgili) bir yasa önerisi getirmesin, kimse karar vermesin, kimse tartışmasın, kimse bu konuda konuşmasın, kimse bunu teklif etmeyi düşünmesin, kimse yazı yazarak bu konuya destek olmasın.” maddesi okunduğunda, az önce söylediğim gibi bu belgenin bir yasa değil, tümüyle bir kara liste olduğunu düşündü; bu maddeyle devlete gerektiği gibi hizmet etmiş bir yurttaşı, adını koymak gerekirse, bir yargı kararı olmaksızın senatoyu da işin içine katıp devletten koparmak amaçlanıyordu. Ancak Lentulus, kamu görevine başlarken, bunu yalnız öncelikli meselesi olarak kabul etmekle kalmayıp, bunun yanında tüm mesaisinde, beni koruyarak sizin saygılığınızı ve otoritenizi gelecek kuşaklara taşımanın dışında başka bir şeyle uğraştı mı? 9. Ey ölümsüz tanrılar, o yıl Publius Lentulus’un Roma halkının *consulü* olmasıyla siz bana ne kadar büyük bir iyilik yapmış oldunuz, keşke Lentulus bir önceki yıl *consul* olsaydı, iyiliğiniz daha da kıymetli olurdu. Zaten *consullük* makamı tarafından yaralanmamış olsaydım, *consullük* makamının tedavisine ihtiyaç duymazdım. Son derece bilge bir insan, mükemmel bir yurttaş ve beyefendi olan Quintus Catulus’tan, bazen *consuller*den birinin ahlaksız çıkabileceğini, ama o ünlü Cinna¹⁶ dönemi dışında daha önce hiçbir zaman iki ahlaksız *consulün* birden iş başına gelmediğini duymuştum. Bu yüzden devletin ba-

¹⁵ O yılın *tribunus plebis*lerinden Servius Atilius Serranus bu yasayı veto etmişti. Cicero’ya göre *tribunus plebis*lerden Serranus ve Numerius Quinctius Gracchus, Clodius tarafından satın alınmıştı. Bu olayın ardından kentte büyük çatışmalar yaşanmış ve Clodius’un adamları Cicero’ya yakınlığıyla bilinen insanlara saldırmıştı. bkz. *Pro Sestio*, XXXV-XXXVIII.

¹⁶ 87-84 *consulü*. Cinna dönemi için bkz. Bennett, 1923; Frier, 1971, 585-604.

şında isterse bir *consul* olsun, o benim davamın son derece sağlam dayanaklı olduğunu her zaman söyler dururdu. Eğer devletin başında daha önce iki ahlaksız *consul*ün birden bulunmadığı hakkındaki düşüncesi değişmeden ve gerçek olarak kalabilseydi, söylediğinde haklı olurdu¹⁷. O dönemdeki *consuller*den biri Quintus Metellus¹⁸ olsaydı, onun, esenliğimin geri verilmesi konusundaki önerenin sahibi ve destekçisi olduğunu gördüğünüze göre, beni nasıl bir yüreklilikle koruyacağından kuşku duyuyor musunuz? 10. Ama o iki *consul* dar kafalı, aşağılık, çarpık düşünceli oldukları, kirli ve karanlık işler yapmayı akıllarından hiç çıkarmadıkları için, ‘*consullük*’ adını, o onurun ihtişamını, ellerindeki büyük yetkiyi ne koruyabildiler, ne taşıyabildiler, ne de ona sahip çıkabildiler; sanki *consul* değil de eyalet tüccarı, sizin saygınlığınızı satışa çıkararak kişilerdi. Onlardan biri, birçok kişinin tanıklığında benden gözdesi Catilina’nın, diğeri teyzesinin oğlu Cethegus’un¹⁹ yaşamlarını bağışlamamı istiyordu. Gelmiş geçmiş kişiler arasında en acımasızca cürüm işleyen bu kişiler, *consuller*in değil, ancak haydutların yaptığı gibi beni yalnızca özellikle devleti ve *consullük* makamını ilgilendiren bu davada yalnız bırakmakla kalmadılar, ayrıca beni sattılar, bana saldırdılar ve beni her türlü yardımdan, yalnızca kendilerinin değil, sizin ve diğer sınıfların yardımlarından da yoksun bırakmak istediler. Onlardan biri²⁰ ne beni, ne de başka herhangi birini kandırabilirdi.

V. 11. Kim bu Gabinius’tan iyi bir şey umabilir? O delikanlılık çağında şehvetin her türüne düşkünlüğüyle kendini küçük düşürmüştü. O bedeninin en mahrem yerinden insanoğlunun pis işlerini uzak tutamamıştı. O bu işlerle önce kendi servetini tüketmiş, ardından da halkına göz dikmişti; zira evini geneleve çevirerek yoksulluğunu ve savurganlığını oradan elde ettiği gelirle kapattı. O, *tribunluk* kalkanının arkasına sığınmamış olsaydı, ne *praetorun* pençesinden, ne alacaklı ordusundan, ne de mallarının haczinden yakasını kurtarabilirdi. Bu adam *magistratlığı* sırasında korsanlara karşı yürütülecek savaşla ilgili yasa tasarısını sunmamış olsaydı²¹, aslında yoksulluğunun ve ahlaksız işlerinin zorlamasıyla bizzat kendisi korsanlık yapabilirdi,

¹⁷ Cicero burada Piso ve Gabinius’un *consullük* dönemini (İ.Ö. 58) ima etmiştir.

¹⁸ bkz. not 10.

¹⁹ Catilina’nın yandaşı. İ.Ö. 70 yılı *consulü*, *patricius* sınıftan olan Cethegus yetkilerini kötüye kullanmakla suçlanmıştır.

²⁰ Gabinius.

²¹ Pompeius’a, korsanlara karşı yapılan savaşın komutasını veren *lex Gabinia*’nın çıktığı 67 yılı. Davison, 1930, 224-225.

oysa Roma surları içinde alçak bir düşman ve bir yağmacı gibi dönüp do-
laşması devlete çok daha fazla zarar verdi. O hiçbir şey yapmadan durur-
ken, bir *tribunus plebis*²² şu yasayı geçirdi: “Kehanetlere riayet edilmesin,
senato toplantısında ve seçim sırasında olumsuz kehanetler duyurulmasın,
yasaya karışılmasına izin verilmesin: Öyle ki artık *Lex Aelia et Fufia*²³ geçerli
olmasın”. Oysa atalarımız bu yasaların, *tribun*ların saçmalıklarına karşı dev-
let için çok sağlam bir destek olmasını amaçlamışlardı. 12. Bu aynı kişi, daha
sonra sayılamayacak kadar çok sayıda iyi yurttaş Capitolium’dan matem
giysileri içinde ricacı olarak onun yanında geldiklerinde, son derece soylu
gençler ve Romalı tüm atlı sınıfı toplanıp bu utanmaz rezilin ayaklarına
kapandıklarında o süslü zampara yalnız yurttaşların gözyaşlarına değil,
devlet için yapılan dualara da kayıtsız kaldı. Bununla da yetinmedi, kürsüye
çıkıp öyle şeyler söyledi ki, o sözleri kendi adamı Catilina dirilse, o bile söy-
lemeye cesaret edemezdi. Kendisinin, Capitolium yokuşunda²⁴, benim
consul olduğum yıl, Aralık’ın beşinde²⁵ meydana gelen olayların hesabını
Roma atlı sınıfından soracağını söylemekle kalmadı, kafasına uygun kişileri
bir araya topladı ve *consullüğün* kendisine verdiği güçle, Roma atlı sınıfın-
dan saygıdeğer bir kişi olan, dostluğundan dolayı benim esenliğimin, serve-
tinden dolayı devletin son derece büyük destekçisi olan Lucius Lamia’nın²⁶
şehirden çekip gitmesini buyurdu. Siz matem elbisesi giyilmesi gerektiğini
düşünüp elbiselerinizi değiştirdiğiniz ve tüm iyi insanlar da sizden önce
bunu yaptığı halde, o kokular sürünüp, tüm *praetor*ların ve *aedilis*lerin o gün
üzerlerinden attığı *toga praetextasini*²⁷ giyip, sizin yaslı görüntünüzle ve bu
son derece saygıdeğer topluluğun kederiyle alay etti ve hiçbir tiranın asla
yapmadığını yaptı; başınıza gelen felaketten ötürü sizin gizli gizli yas tutma-
nızla ilgili hiçbir şey söylememekle kalmadı, üstüne vatanın talihsizliklerine
açık açık ağlamamanızı emretti.

²² Clodius.

²³ Bir *magistrata*, kehanetlerin tersini söylediği gerekçesiyle meclisteki bir olayı durdurma yetkisi
veren yasa (*obnuntiatio*).

²⁴ Catilina ve yandaşlarının idam edildikleri yer.

²⁵ 63 yılında, Catilina tertipçilerinin Tullianum’da, Capitolium yokuşunda idam edildikleri gün.

²⁶ Cicero’nun arkadaşı Lucius Aelius Lamia. Cicero’nun dönüşünü sağlamak amacıyla birçok gös-
teri düzenlemiş ve bu yüzden Gabinus tarafından kentten sürülmüş ve kente iki yüz milden fazla
yaklaşması yasaklanmıştı. Cicero, *Pro Sestio*, XII; ayrıca bkz. Davis, 1958, 174-177.

²⁷ Kenarlarında geniş, mor renkli şeritler bulunan basit beyaz *toga*. Bu giysiyi özgür doğumlu ço-
cuklar ve kamu görevlileri giyerdi.

VI. 13. Gerçekten Gabinius, Flaminius meydanında²⁸ *tribunus plebis* tarafından değil, korsan gemisi kaptanı tarafından ilk kez *consul* diye takdim edildiğinde, ne kadar da otoriter(!) bir adam olarak topluluğun karşısına çıkmıştı. İçkili, uykusuz, rezil bir halde, saç başı pis, yüzü gözü şişmiş bir görüntüyle, dili dolaşarak, güya ağırbaşlı bir devlet adamı edasıyla hüküm giymemiş yurttaşlara ceza verilmesini kendisinin esefle kınadığını söyledi. Nasıl oldu da bu kadar uzun süre böyle büyük bir otorite gözümüzden kaçtı? İçki ve sefahat âlemlerinde, bu bukleli dansözün böylesi üstün erdemi nasıl oluyor da bu kadar uzun süre kendini belli etmedi?

Hele şu diğeri Caesonius Calventius²⁹, o da gençliğinden beri forumda dolaşıp durdu. Şeytani ve yapmacık kederinin dışında hiçbir niteliğiyle halkın gözüne giremedi. Ne zekası, ne konuşma yetisi, ne askerlik bilgisi, ne insanı tanımaya yönelik gayreti, ne de cömertliği vardı; bu bakımsız, kaba saba, mahzun adama yolda rastlayıp da onun yabani ve medeniyetten uzak bir adam olduğunu düşünsen bile, böyle bir adamın şehvet düşkününü ve ahlaksız bir adam olabileceğini aklına getirmezsün. 14. Forumda bu adamla da yan yana dursan, bir kütükle de yan yana dursan, ikisi arasında hiçbir fark olduğunu anlayamazdın. Ona duygusuz, yavan, sessiz sedasız, sersem, baş belası ve köle sürüsünden henüz çekip alınmış bir *Kappadokyalı*³⁰ derdin. O aynı adam evde, şehvetine hizmet edenleri ön kapıdan değil, arka kapıdan alırken nasıl da şehvetli, nasıl da arsız, nasıl da ölçsüz! Bu yabani hayvan ne zamanki edebiyatla ilgilenmeye ve Yunanlı felsefecilerle çalışmaya başladı, o zaman *Epikurosçu*³¹ oldu; bu öğretiyeye, artık içeriği her neyse, kendini bütünüyle kaptırmadı, fakat bir tek 'zevk' sözcüğünün esiri oldu. Hocalar da tuttu: ama görev ve erdem konusunu günlerce tartışan, vatan uğruna çalışmaya, zahmet çekmeye ve tehlikelere göğüs germeye teşvik eden şu boş kafalı kişilerin arasından değil; bir saatin bile zevkten mahrum geçmemesi gerektiğini tartışan kişiler arasından. Bunlara göre beden her parçasında daima bir zevk ve haz olması gerekir. 15. O, bu hocalardan sanki kendi hazlarına yön veren kişiler olarak yararlanıyor. Onlar tüm arzuların izini sürer, kokusunu alırlar; onlar şölenleri tasarlayan ve hazırlayan kişilerdir,

²⁸ İ.Ö. 221 yılında Flaminius Nepos tarafından Tiber Nehri'nin yanında inşa edilen meydan. Bu meydana devlet düzenlediği oyunlar sergilenirdi.

²⁹ Cicero burada Piso'yu kötülemek amacıyla, onun anne tarafından Galyalı büyükbabasının adını kullanarak Piso'yu kastediyor.

³⁰ En sefil köleler genellikle *Kappadokyalı*ydı.

³¹ Cicero'ya göre bu felsefenin amacı yaşanan her anı hazla geçirmektir.

yine onlar arzuları ölçüp biçip değerlendirirler ve hangi hazza ne kadar değer verilmesi gerektiğine karar verirler. O, bu hocaların sanatıyla donanınca, sağgörülü³² halkı öyle çok küçümsedi ki, eğer foruma acıklı bir yüz ifadesiyle çıkarsa, tüm hazlarının ve tüm edepsizliklerinin gözden kaçabileceğini düşündü.

VII. O beni asla kandıramadı. Ben Piso'yla olan hısnımlığımdan ötürü³³ onun, anne tarafından Alplerin ötesi³⁴ ile kan bağı olduğu için bu soydan³⁵ çok uzaklaştığını zaten biliyordum, fakat sizi ve Roma halkını çoğu kez olduğu gibi zekâsı ve güzel konuşmasıyla değil, kendine ciddi ve olgun bir insan süsü vererek kandırdı. 16. Ey Lucius Piso, düşünerek demiyorum gözünü karartarak, yaşam tarzınla değil, verdiğin görüntüyle, yaptığın bunca işten ötürü diyemiyorum, küstahlığınla Aulus Gabinius'la bir olup benim mahvım için iş birliğine kalkışan sen misin? Gabinius'un parfümlerinin kokusu, şarap kokan nefesi, alındaki demir izi³⁶ sana şunu düşündürtmüyor muydu? Gerçekte onunla benzer olmanıza karşın³⁷, senin alnını örtüyle kapatarak bu denli arsızlığı gizlemen mümkün değildi. Sen eyalet atamalarında pazarlık yaparak, *consullük* makamının saygınlığını, devletin konumunu, senatonun otoritesini, devlete layıkıyla hizmet etmiş bir yurttaşın servetini feda etmek pahasına bu adamla iş birliği yapmaya cesaret etmedin mi? Sen *consul*ken, senin kararname ve emirlerinle, Roma halkının senatosuna, yalnızca aldığı kararlarla ve otoritesiyle değil, yas tutarak ve yas giysisi giyerek bile devlete destek olma izni verilmedi. 17. Bir zamanlar sen oradayken kibirliliğin hüküm sürdüğü Capua'da mı *consul* olduğunı düşünüyordun³⁸, yoksa sizden önce bütün *consuller*in senatoya boyun eğdiği Roma'da mı? Flaminius meydanında³⁹ görev arkadaşın Gabinius'la birlikte

³² Cicero burada *Stoa* öğretisini benimseyenlerin temel niteliği olan *prudens* sıfatını kullanarak, *Epikuros* öğretisini benimseyen ve ona uygun bir yaşam süren Piso'nun karşısındaki halkın *Stoa* öğretisini benimsediği vurgusunu yapmıştır. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. DeLacy, 1939, 64-92.

³³ Cicero'nun kızı C. Piso Frugi ile evliydi.

³⁴ Galya.

³⁵ Calpurnia soyu.

³⁶ Buradaki üstü kapalı ifadeyi anlayabilmek için Martialis II.29'a bakmak açıklayıcı olabilir. Burada, köle soyundan geldiğini gösteren demir izlerini gizlemek amacıyla alnına örtü parçası örten bir senatörden bahsedilir.

³⁷ Gabinius da alnını örtüyle kapatmıştı.

³⁸ Caesar İ.Ö. 58 (ya da 59) yılında bir koloni olarak Capua'yı (yerleşimin adı Iulia Felix) yirmi bin kadar yerleşimciyle yeniden inşa ettiğinde, Pompeius ve Piso burada *duovir* olarak hizmet etmişlerdi. Ayrıca bkz. Cicero, *Pro Milone*, 15, *In Pisonem*, 11.25; *Pro Sestio*, 8. 19.

³⁹ bkz. not 28.

takdim edildiğinde, her zaman merhametli bir adam olduğunu söylemeye kalkışmadın mı? Sen bu lafınla senatonun ve tüm iyi yurttaşların, vatandan bir baş belasını⁴⁰ kovdukları için zalim olduklarını ima etmiş oldun. Merhametli olan sen, hısmın olan beni elimi kolumu bağlayıp devletin düşmanlarına teslim ettin; oysa sen, beni, aday olduğun seçimlerde ilk oy hakkına sahip olanların⁴¹ baş gözlemcisi⁴² olarak atamıştın, Ocak ayının başlarında da bana senatoda üçüncü kişi olarak söz hakkı vermiştin. Sen benim damadımı, yani kendi akrabamı, sen kendi hısmını, yani benim kızımı en kibirli ve zalim sözleriyle huzurundan kovdun⁴³. Yine sen, o eşsiz hoşgörün ve merhametinle(!), ben devletle birlikte, *tribun*un değil, *consul*ün darbesiyle yıkıma uğramışken, suça ve aşırılığa öyle bulaşmıştın ki, benim felaketimle senin yağmalaman arasında tek bir saatin bile geçmesine izin vermedin; kenttekilerin yakarışlarını ve duyduğu acıyı hiçe saydın. 18. Cenaze masrafları⁴⁴ sana ödendiğinde, devletin öldüğü henüz açıkça su yüzüne çıkmamıştı. Benim ayrıldığı gün, hiç zaman geçirilmeden evim boşaltıldı, ateşe verildi, Palatium'daki evimde olan mallar, komşum da olan *consule*⁴⁵, Tusculanum'daki evimde olanlar ise yine başka bir komşum *consule*⁴⁶ taşındı. Bu arada o aynı gladyatörün teklifiyle konu oylamaya sunulduğunda, forumda iyi insanlar, hatta özgür yurttaşlar dahi yokken, Roma halkı ne olup bittiğinin farkında değilken, senato gerçekten baskı altına alınmış ve sıkıştırılmışken, o iki ahlaksız *consule* hazine, eyaletler, lejyonlar, yetkiler teslim ediliyordu.

VIII. Siz *consuller*⁴⁷, *tribunus plebis*lerin ve *praetor*ların gösterdiği aşırı bağlılıktan ve özenden destek alıp, o *consuller*in bıraktığı yıkımları cesaretinizle gün ışığına çıkardınız. 19. Ben, o çok seçkin Titus Annius⁴⁸ hakkında ne söyleyeyim? Kim böylesi bir yurttaştan hakkını vererek bahsedebilir? T. Annius, eğer yasalardan yararlanma imkânı varsa, ahlaksız bir yurttaşın,

⁴⁰ Catilina.

⁴¹ Aklı sınıfı.

⁴² Oylama tahtasından sorumlu devlet görevlileri.

⁴³ Burada kullanılan *genu* (diz) sözcüğü ile Cicero'nun damadının ve kızının Piso'ya diz çöküp yalvardığı anlaşılmaktadır.

⁴⁴ Cicero burada, evini yağmalayan Piso'ya, bu şekilde devletin cenaze masraflarının verildiğini kastetmektedir.

⁴⁵ Piso, yağmaladığı malları kaynanasının Palatium'daki evine almıştır.

⁴⁶ Tusculum'da bir evi olan Gabinius.

⁴⁷ P. Lentulus ve Q. Metellus Nepos.

⁴⁸ 57 yılı halk tribunu olan Titus Annius Milo Cicero'nun sürgünden dönmesi için en büyük çabayı sarf eden kişidir. Clodius'u öldürdüğü için suçlanan Milo'yu 52'de Cicero savunmuştur. Ayrıca bkz. Lintott, 1974, 62-78.

daha doğrusu içimizdeki düşmanın yargı kararıyla ezilmesi gerektiğini, yok eğer şiddet yargıyı engelliyorsa ya da ortadan kaldırıyorsa, küstahlığın erdemle, hiddetin yiğitlikle, gözü karalığın sağduyuyla, şiddetin askeri güçle alt edilmesi, yani kötülüğe iyilikle karşılık verilmesi gerektiğini görünce, Clodius'u ilkin zorbalıkla suçladı. Ardından yine Clodius tarafından yargının ortadan kaldırıldığını gördükten sonra, onun, her şeyi zorbalıkla elde edememesi için elinden geleni yaptı. O, ne evlerin, ne tapınakların, ne forumun, ne de senatonun⁴⁹, eğer üstün cesaret, büyük maddi ve askeri güç yoksa, içimizdeki haydutlardan korunamayacağını öğretti. O, ben sürgüne gittikten sonra, iyi kişilerin endişelerini yok eden, cüretkârları hayal kırıklığına uğratan, senatörlerin içlerindeki korkuyu yok eden, yurttaşın köleliğine son veren ilk kişi oldu. 20. Publius Sestius⁵⁰ aynı cesaretle, ruhla ve kararlılıkla onun yolundan gitti; benim esenliğim, sizin otoriteniz ve devletin düzeni uğruna, kendisine yönelik hiçbir düşmanlıktan, hiçbir zorbalıktan, hiçbir saldırıdan ve hayati hiçbir tehlikeden asla korkmaması gerektiğini düşündü. Namussuzlar düzenledikleri resmi toplantılarda senatonun varlığına saldırırken, o, kalabalık grubun önünde senatonun varlığını öyle içtenlikle övdü ki, hiçbir şey, hiçbir zaman, hiç kimse için siz senatörler kadar saygın ve senatonun otoritesi kadar değerli olmadı. O, bir yandan beni *tribunus plebis*'in sahip olabildiği tüm resmi yetkilerle savundu, bir yandan da resmi olmayan başka hizmetler üstlenerek beni adeta kardeşimiş gibi destekledi. Ben, onun hizmetinde olanlardan ve azatlılarından, ailesinden, maddi imkânlarından ve mektuplarından öyle büyük destek gördüm ki, o, felaketimi hafifletmekle kalmadı, aynı zamanda bana kara gün dostu oldu. 21. Başka kişilerin de hizmetlerini ve çabalarını gördünüz: Örneğin bana çok tutkun olan, sizin için çırpınıp duran, bu davada döneklilik yapmayan Gaius Cestilius. Peki ya Marcus Cispus?⁵¹ Ben bizzat ona, babasına ve kardeşine ne kadar borçlu olduğumun farkındayım. Oysa ben özel bir davada onların arzusunu engellemiştim, yine de onlar benim devlete yaptığım iyiliğin hatırına kaybettikleri davayı unuttular. Eskiden *quaestorum* olan Titus Fadius ve babasının *quaestoru* olduğum Marcus Curtius⁵² da gösterdikleri çaba, şevk ve yüreklilikle bu zor durumda beni yalnız bırakmadılar. Gaius Messius hem dostluğumuzun hem de devletin yararına benimle ilgili pek

⁴⁹ Cicero burada *metonymia* sanatını kullanarak, *curia* sözcüğüyle senatoyu kastetmiştir.

⁵⁰ bkz. not 14.

⁵¹ *Tribunus plebis* 57. Cicero *Pro Sestio* 76'da da onun cesaretini, iyi niyetini ve kararlılığını över.

⁵² 61 yılı *quaestoru*.

çok şey söyledi. Başlangıçta herkesten ayrı olarak benim esenliğimle ilgili bir yasa yayımladı. 22. Eğer Quintus Fabricius⁵³ kaba güç ve silaha karşı, benimle ilgili yapmaya kalktığı düzenlemeleri tamamlayabilseydi, Ocak ayında eski statümü geri almış olurdu. Onu benim esenliğim için duyduğu arzu dürttü, zorbalık elini ayağını bağladı, ama sizin otoriteniz onu bu çabasına geri döndürdü. **IX.** Lucius Caecilius⁵⁴ kişisel olarak tüm olanaklarıyla bana destek vermek için çabaladığında, neredeyse tüm çalışma arkadaşlarıyla birlikte benim esenliğimle ilgili resmi olarak da bir yasa tasarısı ilan edince ve mallarımı yağmalayanlara yasaya başvurma imkânı vermeyince, siz, *praetor*ların bana ne kadar içten destek verdiğini değerlendirebildiniz. Marcus Calidius⁵⁵ ise, *praetor* seçilir seçilmez, benim esenliğimin onun nazarında ne kadar değerli olduğunu açıkladı. 23. Gaius Septimius'un⁵⁶, Quintus Valerius'un⁵⁷, Publius Crassus'un⁵⁸, Sextus Quinctilius'un⁵⁹ ve Gaius Cornutus'un⁶⁰ hem benim hem de devletin yararına son derece üstün hizmetleri oldu. Bir yandan tüm bunları hatırlamaktan mutluluk duyuyorum, ama öte yandan bir takım kişilerin bana karşı alçakça yaptığı işlerin üzerinde durmamaktan yanayım.

Şimdi haksızlıkları hatırlamamın zamanı değil, ben bunların öcünü alabilecek durumda olsam bile, unutmayı yeğlerim⁶¹. Benim yaşamım artık

⁵³ Quintus Fabricius 57 yılı *tribunus plebis*lerinden biriydi. Cicero'nun dönmesi için çaba gösteriyordu.

⁵⁴ Lucius Caecilius Rufus 57 yılı *praetor urbanus*uydu.

⁵⁵ Cicero'nun dostlarından Marcus Calidius 57 yılı için *praetor* seçilmiş ve arkadaşının sürgünden dönmesi lehinde çalışmıştı. Cicero onun hitabet yeteneğini *Brutus* adlı yapıtında övmüştür.

⁵⁶ Gaius Septimius 57 yılı *praetor*uydu.

⁵⁷ Quintus Valerius Orca 57 yılı *praetor*uydu. Quintus Valerius Cicero'nun mektuplaştığı şahsiyetlerden biridir: bkz. *ad familiares*, XIII.4, XIII.5, XIII.6. Bazı araştırmacılar tarafından Sulla zamanında kara listeye alınıp infaz edilen bilgin, şair ve devlet adamı Quintus Valerius Soranus'un oğlu olduğu düşünülmektedir.

⁵⁸ Publius Licinius Crassus Dives 57 yılı *praetor*uydu

⁵⁹ Sextus Quinctilius Varus 57 yılı *praetor*uydu.

⁶⁰ Gaius Caecilius Cornutus 57 yılı *praetor*uydu

⁶¹ Cicero bu düşüncesini diğer yapıtlarında da açıklamıştır, örneğin, *De Provinciis Consularibus* adlı yapıtında şu ifade geçmektedir: *Ergo ego senator inimicus, si ita vultis, homini, amicus esse, sicut semper fui, rei publicae debeo. Quid? si ipsas inimicitias, depono rei publicae causa, quis me tandem iure reprehendet, praesertim cum ego omnium meorum consiliorum atque factorum exempla semper ex summorum hominum consiliis atque factis mihi censuerim petenda.* (O halde benim o kişiye kişisel düşmanlığım olsa da ben, bir senatör olarak her zaman olduğum gibi sizin isteğiniz doğrultusunda devletin dostu olmak zorundayım. Ben her kararında ve yapıtlarımda benden önceki yüce insanların örneklerini hep göz önünde tutmam gerektiğini özellikle düşündüğüm için, kendi düşmanlıklarımı devletin yararı için bir yana bırakıyorsam, beni ayıplamaya kimin hakkı vardır?) (VIII, 20) Çeviri için bkz. Telatar, 2004.

tümüyle başka bir yönde akmalı. Öyle ki, bana yapılan iyiliğin karşılığını vereyim, ateşle sınanmış dostluklarımı sürdürüyüm, açıkça düşmanlık besleyenlere karşı mücadele edeyim, ürkek dostlarımı bağışlayayım, hainleri açıklamayayım, ayrılışımın acısını geri dönüşümün ihtişamıyla dindireyim. 24. Bana esenliğimi geri vermekte başı çeken önderlere ve yetkili kişilere yeterince minnettar olduğum yargısına varmalarını sağlamanın dışında tüm yaşamım boyunca yapacağım başka bir işim olmasa bile, yine de sadece bana yapılan iyiliklerin karşılığını vermek için değil, onları hatırlatmak için bile yaşamımda fazla zamanım kalmadığını düşünüyorum.

Ben ve benim yanımdakiler böyle bir adamın⁶² ve çocuklarının iyiliklerinin karşılığını ne zaman ödeyeceğiz? Nasıl bir hafıza, nasıl bir kıvrak zekâ, nasıl bir değerlendirme bu denli ve çok iyiliğin karşılığını verebilecek? Lentulus, gücü kırılmış ve bir kenara atılmış olan bana, *consullük* makamına duyulan güveni geri verdi ve sağ elini uzatan ilk kişi oldu. O beni ölümden yaşama, umutsuzluktan umuda, yıkımdan esenliğe geri döndürdü. Öyle bir aşkla benim yanımda, öyle bir şevkle devletin yanında durdu ki, benim felaketimi hafifletmekle kalmayıp, onurlu duruma sokacak bir çare buldu. Benim için sizin, Lentulus'un önerisiyle, İtalya'nın her köşesinden vatanın iyiliğini isteyen herkesin toplanıp, benim gibi mahvolmuş ve hemen hemen yıkılmış birini yeniden ayağa kaldırmak ve korumak için gelmesine karar vermenizden daha ihtişamlı, daha muhteşem ne olabilirdi? Bu çağrıyı⁶³ Roma'nın kuruluşundan beri sadece bir *consul*⁶⁴ topu topu üç kere ve sadece sesini duyabilecek kişilere yapmıştı; işte şimdi o aynı çağrıyla senato, tüm topraklardan ve kasabalardan tüm yurttaşları ve tüm İtalya'yı bir tek yurttaşın esenliğini korumaya teşvik etmedi mi?

X. 25. Ben, gelecek kuşaklara, senatonun, beni korumayan bir yurttaşın devletin de esenliğini istememiş olduğuna karar vermesinden daha şanlı ne bırakabilirdim? Sizin otoriteniz ve *consul* Lentulus'un o olağanüstü saygınlığı öyle güçlüydü ki, eğer bu çağrıya kulak asmayan biri olursa, o kendi-

⁶² Lentulus.

⁶³ 'Devletin iyiliğini isteyen yurttaşların bir araya gelmesi' çağrısı. Benzer ifadeleri Cicero başka söylevlerinde de kullanmıştır: *Ad meam unius hominis salutem senatus auxilium omnium civium cuncta ex Italia qui rem publicam salvam esse vellent consulis voce et litteris implorandum putavit (in Pisonem, XV); decrevit ut omnes qui rem publicam salvam esse vellent ad me unum defendendum venirent (de Domo Suo, 73); in una mea causa post Romam conditam factum est ut litteris consularibus ex senatus consulto cuncta ex Italia omnes qui rem publicam salvam vellent convocarentur (Pro Sestio, LX, 128).*

⁶⁴ Cicero *Pro Sestio*'da Roma tarihinde bu çağrının sadece kendisi için yapıldığını söylemiştir (*Pro Sestio, LX, 128*).

sinin bir suç ya da günah işlediğini düşünebilirdi. O aynı *consul* (Lentulus), o inanılmaz kalabalık ve neredeyse tüm İtalya Roma'ya geldiğinde, büyük ekseriyetle sizi Capitolium'a çağırırdı. İşte o zaman özümüzdeki iyiliğin ve gerçek asaletin gücünün ne olduğunu anlayabildiniz.

Hem kendisiyle hem kuzeniyle daha önce anlaşmazlığa düştüğüm Quintus Metellus⁶⁵ bile sizin arzunuzun farkına varınca tüm şahsi garezini bir yana bıraktı. Metellus'u, anıyla şanıyla gerçek anlamda mükemmel olan ve bana karşı da aşırı dostane davranan Publius Servilius⁶⁶, hem otoritesinin hem de hitabetinin adeta tanrısal gücünü kullanarak, Metellus'u yine kendi soyu sopunun başarılarına ve erdemlerine uygun davranmaya çağırırdı. Amacı onun, benim her işimin destekçisi olan, şu anda ölmüş olan kardeşini ve yurttaşların en seçkini olan, neredeyse Akheron'un⁶⁷ öte yakasında kemikleri sızlayan tüm Metellusları aklının bir köşesinde tutmasını sağlamaktı. Onların arasında, o zamanlar vatandan ayrılışı⁶⁸ herkese onurlu bir davranış olarak gelen, fakat yine de onları üzen Numidicus Metellus⁶⁹ da vardı. 26. Dolayısıyla tanrıların işine bak ki, bu iyiliğinden önce dargın olduğum *consul* Metellus şimdi benim esenliğimin koruyucusu olmakla kalmadı, aynı zamanda saygınlığının da destekçisi oldu. O gün, siz, senatörler olarak dört yüz on yedi kişi orada bulunduğunuz ve bütün *magistratlar* da hazır olduğu zaman, bir tek kişi farklı düşünüyordu; o, hazırladığı yasayla tertipçilerin ölümler dünyasından diriltilip getirilmesi gerektiğini düşünen kişiydi⁷⁰. O aynı gün siz son derece ciddi birçok sözle devletin benim vermiş olduğum kararlarla korunmuş olduğuna karar verdiğiniz zaman, yine Lentulus bir sonraki gün aynı sözlerin önde gelen yurttaşlarca topluluk önünde söylenmesi için önyak oldu. Yine o gün, Lentulus benim davamı şatafatlı bir şekilde savundu, tüm İtalya'nın huzurunda ve şahitliğinde, hiç kimsenin, bir paralı askerinin ya da haydudun iyi yurttaşlara karşı acımasız ve düşmanca sesini duymamasını sağladı.

⁶⁵ bkz. not 10.

⁶⁶ P. S. Isauricus, Q. Metellus Macedonicus'un torunu.

⁶⁷ Söylenceler dünyasında, ölümler ülkesinde akan bir ırmak.

⁶⁸ Sürgüne gidişi.

⁶⁹ Quintus Caecilius Metellus. İ.Ö. 106'da Iugurtha savaşında başarı kazandığı için *Numidicus* lakabı adına eklenmiştir. Cicero burada geçmişte Metellus ailesinden birinin Iugurtha'yı yenerek Roma devletine sağladığı yararlar, yine aynı aileden olan 57 yılı *consulü* Metellus'un kendisini sürgünden çağırarak Roma'ya sağladığı yararı eş tutmuştur.

⁷⁰ Clodius. bkz. II, 4.

XI. 27. Siz, benim esenliğime yardım eli uzatmakla kalmadınız, aynı zamanda saygınlığıma saygınlık kattınız. Niyetinizin kimse tarafından hiçbir şekilde engellenmemesine karar verdiniz, engellemeye kalkışanların karşısına büyük bir kızgınlıkla çıkmaya kararlıydınız; çünkü bunun devletin, iyilerin esenliğinin ve yurttaşların huzurunun aleyhine olacağını düşünüyordunuz. Ayrıca onlar bana karşı haksız suçlamalarını sürdürseler bile, siz benim geri dönmemi emrettiniz.

*Municipium*lardan gelen kişilere niye teşekkür edildi sanıyorsunuz? Resmi işler senatoda yeniden görüşülmeye başlandığında, o aynı gün herkesin aynı coşkuyla toplanmasının istenmesi neydi? Son olarak da Publius Lentulus sayesinde benim, kardeşimin ve çocuklarımın yeniden doğmuş gibi olduğumuz ve anısı bizimle yok olup gitmeyecek, tersine ölümsüzleşecek o gün neler olmuştu? İşte o gün, Lentulus atalarımızın özellikle ‘adil meclis’ diye anılmasını ve sayılmasını istedikleri *comitia centuriata*⁷¹’da benim vatana geri çağrılmamı sağladı, beni *consul* seçen o aynı *centuria* benim *consullük* görevinde bulunmuş olduğumu onayladı. 28. O gün, yaşı ya da sağlık durumu ne olursa olsun, benim esenliğim lehinde görüşünü belirtmemenin uygun olduğunu düşünebilecek tek bir yurttaş var mıydı? Meydanda böylesi bir kalabalığa, tüm İtalya’nın ve tüm sınıfların oluşturduğu böylesi bir görkeme ve bu saygınlıkta konuşmacılara, oy kabı dolaştıranlara, gözlemcilere ne zaman şahit oldunuz? Tüm bunların sonucunda, Publius Lentulus’un olağanüstü ve insanüstü iyiliği sayesinde çok seçkin birkaç yurttaş gibi vatana geri dönmekle kalmadım, hatta süslenmiş atların çektiği altın yaldızlı bir araba üzerinde taşındım.

29.⁷² Hiçbir zaman Gnaeus Pompeius’a karşı yeterince müteşekkir görünmem mümkün mü? O, sadece aynı şeyleri düşünen sizlerin huzurunda değil, bütün halkın huzurunda Roma halkının esenliğinin hem benim aracılığım ile korunmuş olduğunu, hem de benim esenliğimle doğrudan bağlantılı olduğunu söyleyebildi. O, benim davamı akliselim insanlara örnek gösterebildi, bu konuda bilgisiz olanları aydınlatılabildi ve aynı dönemde kendi otoritesiyle dürüst olmayanları engellemeyi başardı, iyileri ise yüreklendirdi. O,

⁷¹ Halk meclisi.

⁷² Bu paragrafta Cicero, söylevinin başında kendisi sürgüne gittiği sırada devlette oluşan kargaşa ve tehditler yüzünden evine kapandığını söylediği Pompeius’un, Lentulus’un sağladığı huzur ortamı sayesinde, artık halkın karşısına rahatça çıkabildiğini ve senatonun huzurunda cesurca konuşabildiğini vurgulamıştır; şöyle ki Latince metinde bu paragraftaki ana cümlelerin fiilleri *coniunctivus perfectum* zamanındadır.

adeta kardeşi ya da aileden biriymişim gibi Roma halkını benim için yüreklendirmekle kalmadı, aynı zamanda Roma halkından ricada da bulunabildi. O, çatışma ve kan çıkma korkusuyla kendisini eve kapattığı sırada, önceki yılın *tribun*larından benim esenliğim konusunda bir tasarı yayınlamalarını ve oylamaya sunmalarını istemeye cesaret etti. O, kısa bir süre önce kurulmuş ve veto kullanmak için kimsenin satın alınmadığı kolonide⁷³ bizzat kamu görevini yerine getirirken, son derece onurlu insanlardan aldığı yetkiyle, kişiye özel uygulamanın zorbalığını ve zalimliğini resmi belgelere kaydedebildi ve İtalya'nın, tüm olanaklarıyla benim esenliğimi rica etmesi için önderlik edebildi. Yine o, kendisi benim yakın dostum olmakla kalmadı, eşini dostunu da benim arkadaşım yapmak için çaba gösterdi.

XII. 30. Peki ya Titus Annius Milo'nun iyiliklerinin karşılığını hangi hizmetlerle geri ödeyeceğim? Onun tüm politikası, düşüncesi, kısacası tüm *tribunluğu* benim esenliğimin kararlı, daimi, güçlü, yenilmez bir savunması olmaktan başka neydi? Peki Publius Sestius hakkında ne diyebilirim?⁷⁴ O bana karşı iyi niyet ve sadakatini sadece yüreğindeki acıyla değil, bedenine aldığı yaralarla da kanıtladı.

Ey senatörler, gerçekten her birinize tek tek teşekkür ettim ve edeceğim. Başlangıçta elimden geldiği ölçüde toplu olarak teşekkür ettim. Yine de teşekkür etmem için sözcükler yetersiz kalıyor. Her ne kadar daha pek çok kişinin bana karşı muhteşem iyilikleri olsa da, ki bunlar hakkında hiçbir şekilde sessiz kalmamam, yine de içinde bulunduğum koşullar ve vicdanımdan ötürü bana karşı yapılan iyilikleri tek tek hatırlatmaya kalkışamam. Çünkü hepsini anlatmam çok zor, birini bile unutsam hakkını yemiş olurum. Ey senatörler, ben sizi tanrılar arasında saydığım için saygı göstermek zorundayım. Ama nasıl ki bizzat ölümsüz tanrılarla olan işlerimde sürekli aynı tanrılara değil de, farklı olaylarda farklı tanrılara saygı gösterip yakarmaya alışsam, aynı şekilde benim hakkımda insanların yaptığı tanrısal iyiliklerde de öyle olmam gerek; yaşam boyu onların bana karşı iyiliklerini sayıp dökmeli ve hatırlatmalıyım. 31. Bugün, *magistrat*ların her birine ayrı ayrı adlarıyla ve o dönemde kamu görevi üstlenmemiş birine⁷⁵ teşekkür etmem gerektiğine karar verdim. Bu kişi, benim esenliğim adına *municipium*ları ve kolonileri ziyaret edebilmiş, Roma halkına yalvararak be-

⁷³ Caesar'ın kumuş olduğu bir koloni şehri olan Capua. Ayrıca bkz. not 37.

⁷⁴ bkz. not 14.

⁷⁵ Pompeius.

nim için ricada bulunmuş, kendi fikrini söylemişti. Siz de onun fikrini uygun görerek bana saygınlığımı geri verdiniz. Siz beni her şey yolunda giderken sürekli olarak onurlandırdınız, sıkıntıya düştüğümde ise elbise değiştirerek ve neredeyse gözyaşı dökerek mümkün olduğunca beni savundunuz. Hafızam beni yanıltmıyorsa, senatörler kendileri tehlikedeysen bile elbise değiştirmiyorlardı; oysa benim başım tehlikedeysen tüm senato, verilen talimatlara karşı elinden geleni yaparak elbisesini değiştirdi. Talimatı verenler⁷⁶ sadece beni kendi desteklerinden mahrum etmediler, sizin müdahalenizi de engellediler⁷⁷.

32. Ben *consul*ken⁷⁸ tüm bu işlerle⁷⁹ karşı karşıya kalınca, silah zoruyla değil, sizden aldığım yetkiyle alt ettiğim o orduyla⁸⁰, daha sonra sade bir yurttaş olarak mücadele etmem gerektiğini anladığımda birçok şeyi kendi kendime düşünüp taşıdım.

XIII. *Consul* Gabinius, toplantı sırasında kendisinin Capitolium yokuşundaki olayın⁸¹ hesabını Roma atlı sınıfından soracağını söylemişti. Atlı sınıfından kimileri adları tek tek sayılarak suçlanıyor, kimileri mahkemeye çağırılıyor, kimileri de sürgüne gönderiliyordu. Tapınakların girişi sadece birliklerle ve kaba güçle değil, aynı zamanda basamaklar tahrip edilerek engellenmişti. Diğer *consul* Piso ise kendi çıkarları doğrultusunda, sadece beni ve devleti yüz üstü bırakmaya değil, aynı zamanda bizi devlet düşmanlarının eline teslim etmeye kendini adanmıştı. Yanı başımızda yıllarca elinde bulunacak bir yetkiyle ve büyük bir orduyla⁸² bir başka kişi⁸³ daha vardı. Ben onun 'düşmanım' olmuş olduğunu söylemiyorum, ama düşmanım olduğu söylendiğinde onun sessiz kalmış olduğunu biliyorum. 33. Devlette iki tarafın olduğu düşünülürse, birinin bana olan düşmanlıkları yüzünden idamımı istediği, diğerinin ise katliam olur korkusuyla beni çekinerek savunduğu biliniyordu. Bu durumda benim idamımı isteyenler çatışma korkusunu arttırdılar, ayrıca çatışma olasılığını hiçbir zaman inkar etmeyerek insanların kuşkusunu ve kaygısını azaltma yoluna gitmediler. Bu nedenle,

⁷⁶ Piso ve Gabinius.

⁷⁷ bkz. V.12.

⁷⁸ İ.Ö. 63.

⁷⁹ Catilina ayaklanması.

⁸⁰ Catilina'nın yandaşları.

⁸¹ bkz. V.12.

⁸² Caesar'ın Galya'da topladığı ordu.

⁸³ Caesar.

senatonun kendisini yönlendirecek önderlerden yoksun kaldığını, benim *magistratlar* tarafından zaman zaman saldırıya, zaman zaman ihanete uğradığımı, zaman zaman da tek başıma bırakıldığımı, kölelerin dernek kurma bahanesiyle ad ad kaydedildiğini⁸⁴, Catilina'nın tüm askeri güçlerinin hemen hemen aynı önderler tarafından kıyım ve şehri kundaklama amacıyla yeniden umutlandırıldıklarını, Roma atlı sınıfının kara listeye alınma, *municipium*ların talan edilme ve herkesin katliam korkusuyla tedirgin olduğunu görmeme rağmen ey senatörler, çok yetkili ve son derece güçlü adamlar eşliğinde kendimi var gücümle ve silahla savunabilirdim, evet savunabilirdim ve sizin de bildiğiniz üzere o aynı cesaretimi hiç kaybetmedim. Ama mevcut düşmanımı⁸⁵ yenmiş olsam dahi, başka pek çok düşmanı yenmem gerektiğini görüyordum. Boyun eğmiş olsaydım, birçok iyi yurttaş, hem benim uğruma, hem benimle birlikte, hatta benden sonra da mahvolmak zorunda kalacaktı. *Tribunun*⁸⁶ kanı yerde kalmayacaktı. Benim ölümümün hesabını yargı ve gelecek nesil soracaktı.

XIV. 34. *Consul*ken ortak esenliği silaha sarılmadan koruduğum için, sade bir yurttaş olduğumda da silaha başvurmak istemedim ve iyi yurttaşların kendi gelecekleri konusunda ümitsizliğe düşmelerinden, benim yasımı tutmalarını tercih ettim. Kanımca, eğer bir tek ben ortadan kaldırılsaydım, bu benim için kötü bir durum olurdu; ancak pek çok kişi de benimle birlikte ortadan kaldırılsaydı, bu, devleti yıkıma sürükleyecekti. Eğer maruz kaldığım sıkıntının ebedi olduğunu düşünseydim, sonsuza dek sürecek bir acıdansa bizzat ben kendimi ölümle cezalandırırdım. Fakat devletteki düzenin bu kentten benden daha kısa süre uzak kalacağını anladığımda, ben bu düzen bozulduktan sonra kentte kalmaya devam etmek istemedim ve rejime yeniden işlevsellik kazandırılır kazandırılmaz bu düzen beni de peşinde geri taşıdı. Oysa benimle beraber yasalar, benimle beraber adil yargılamalar, benimle beraber *magistratların* yasal hakları, benimle beraber senatonun

⁸⁴ *Collegium* adı verilen dernekler, Cumhuriyet döneminde *magistrat* seçimlerini etkilemek amacıyla para karşılığı oy toplama, rüşvet alıp verme işlerine hizmet ediyordu. İ.Ö. 64 yılında derneklerin kötüye kullanılmasını önlemek ve *Catilina* tertibinin sarstığı devlet düzeninin devamını sağlamak amacıyla çıkarılan bir *senatus consultum* ile bu dernekler yasaklanmıştır. Ancak İ.Ö. 58 yılında Clodius'un önerisiyle çıkan *lex Clodia de collegiis* ile derneklerin yeniden kurulmasına izin verilmiştir. Hatta Clodius bizzat siyasi rakiplerini saf dışı etmek amacıyla kölelerin de üye olarak alınabileceği, askeri tarzda örgülediği yeni dernekler kurmuştur. Küçük, 2006, 79-84; ayrıca bkz. Tatum, 1990, 187-194.

⁸⁵ *Catilina*.

⁸⁶ bkz. not 14.

otoritesi, benimle beraber özgürlük, hatta benimle beraber tahıl bolluğu, benimle beraber tanrıların ve insanların tüm kutsal işleri ve dini inançlar da kentten uzaklaşmıştı⁸⁷. Eğer bu şeyler daimi olarak yok olsalardı, kendi kaderime hayıflanmak yerine sizin için gözyaşı dökerdim. Eğer bunlar yeniden işlevsellik kazanacak olursa, onlarla beraber aynı zamanda benim de döneceğimi biliyordum⁸⁸. 35. Yaşamımın bekçisi olan Gnaeus Plancius benim bu hissimin en sağlam tanığıdır⁸⁹. O, eyalet yöneticiliğinin sağladığı tüm onurları ve avantajları bir yana bırakıp, kendi *quaestorluk* yetkisini beni desteklemek ve korumak için kullandı. Eğer bir komutan olarak o benim *quaestorum* olmuş olsaydı, onu oğlum yerine koyardım. Şimdi ise bana komutada değil, benim acımda yoldaşlık yaptığı için onu babam yerine koyacağım.

36. Bundan dolayı sayın senatörler, madem ki Roma'da düzenin yeniden sağlanmasıyla birlikte ben de eski saygınlığımı geri kazandım, devleti savunmak için önceki açık sözlülüğümden hiçbir şey eksiltmeyeceğim, tersine arttıracam. XV. Nitekim eğer o bana borçlu olduğunda onu savunduyşam, artık ben ona birçok şey borçlu olduğuma göre, şimdi ne yapmam gerekir? Cesaretimi kırabilecek ya da azaltabilecek ne var? Bizzat yaşadığım felaketin⁹⁰ kendisini bunun tanığı olarak gördünüz, bunda benim bir hatam yoktu, üstelik devlete karşı yaptığım kat kat iyilikler vardı. Zira ben devleti savunduğum için bu felaket başıma geldi ve benim tarafımdan savunulan devlet bu kez benim yüzümden son derece büyük bir tehlikenin içine çekilmesin diye kendi irademle⁹¹ buna katlandım. 37. Benim için, son derece soylu Publius Popilius⁹² için olduğu gibi, ne genç çocuklarım, ne kalabalık bir akraba topluluğu Roma halkına yalvardı; ya da o son derece yüce ve

⁸⁷ Cicero kendisinin sürgüne gitmesiyle beraber devletin de ortadan kaybolduğunu dile getirirken, *Paradoksa Stoicorum* adlı eserinde de ifade ettiği üzere, Stoacıların bilge insanın hiçbir zaman sürgün olamayacağı, çünkü her zaman toplumun bir parçası olduğu ilkesine dayanıyordu. Narducci, 1997, 66 – 69.

⁸⁸ Kimi modern araştırmacılar Cicero'nun devleti kendisiyle özdeşleştirdiğini ve bir bakıma "Devlet benim. (L'etat c'est moi)" görüşünde olduğunu savunmaktadır. Dyck, 2004, 302.

⁸⁹ 58 yılında Makedonya'da *quaestor*dur. Cicero'nun sürgün günlerinde Plancius onu Selanik'te konuk ederek tuzaklardan korumuştur. Cicero bu nedenle Plancius'a karşı büyük minnet duymaktadır. *Pro Plancio*, XXX.

⁹⁰ Catilina olayı.

⁹¹ Cicero yasal olarak sürgün kararının çıkmasını beklemeden kendi iradesiyle Roma'dan ayrılmıştır.

⁹² 132 yılı *consulü*. Tiberius Gracchus yandaşlarını mahkum eden mahkemeye başkanlık etmiş. 123'te C. Gracchus tarafından sürgüne gönderilmiş, onun ölümünün ardından 121'de geri çağırılmıştır; P. ve Quintus Metellus Cicero'nun yasadıklarına paralel şeyler yaşamıştır.

ünlü Quintus Metellus⁹³ için olduğu gibi, ne gençliğine rağmen saygın bir oğul⁹⁴, ne zamanında *consullük* görevinde bulunmuş Lucius⁹⁵ ve Gaius Metellus, ne onların oğulları, ne o yıl *consul* olmak isteyen Quintus Metellus Nepos⁹⁶, ne de Metellus'la aynı soydan gelen Luculluslar, Serviliuslar, Scipiolar ağlayarak ve tozlu giysiler içinde Roma halkına benim için ricalarda bulundular; ama bir tek kardeşim⁹⁷, bana karşı saygısıyla bir evlat, öğütleriyle bir baba, sevgisiyle de bir kardeş, zaten öyleydi ya, olduğunu gösterdi. Yas kıyafeti giyip gözyaşlarıyla ve günlük yakarılarla adıma duyulan özlemi canlandırdı ve başarılarımdan yeniden söz edilmesini sağladı. O eğer sizin sayenizde bana yeniden kavuşmasaydı, beni geri kazanmasaydı benimle aynı kadere katlanmaya, hatta anca beraber kanca beraber benimle olma-ya karar vermesine rağmen, yine de hiçbir zaman ne işlerin büyüklüğü, ne yalnızlık, ne düşmanların gücü, ne de silahlar onu dehşete düşürdü. 38. Benim talihim uğruna savaşan ve onun yılmaz savunucusu, büyük bir erdem ve sorumluluk sahibi başka biri daha vardı; damadım Gaius Piso. O, Pontus ve Bithynia'da *quaestor*ken, benim esenliğim adına düşmanlarımın tehditlerini, benim *hısmım* ve kendi akrabası bir *consulün* düşmalıklarını göz ardı etti. Senato hiçbir zaman Publius Popilius'la ilgili bir karar vermedi, hiçbir zaman senatoda Quintus Metellus'tan bahis açılmadı; ancak düşmanlar⁹⁸ öldürüldükten sonra *tribunların* ricasıyla onlar eski haklarını kazandılar. Onlardan biri senatonun sözünü dinlemişti, diğeri zorbalıktan ve katliamdan kaçmıştı. Gerçekten, ben doğmadan önce üç defa *consul* olan Gaius Marius'un, iç karışıklık yüzünden kovulduğu⁹⁹ hala insanların hafızasından

⁹³ Quintus Metellus Numidicus, İ.Ö. 109 yılı *consulü*. 102 yılı *censuru*. Elinde darbe yapma fırsatı varken, ülkeyi iç karışıklığa sürüklemek yerine kendi iradesiyle sürgüne gitmiştir.

⁹⁴ Quintus Caecilius Metellus Pius. İ.Ö. 99 yılında, babasının sürgünden dönmesi için halka yalvarmasıyla babasına gösterdiği bağlılıktan ötürü Pius lakabını almıştır.

⁹⁵ Lucius Caecilius Metellus Diedematus. İ.Ö. 117 yılı *consulü*.

⁹⁶ Quintus Caecilius Metellus Nepos. İ.Ö. 99'da Metellus Numidicus'un sürgünden dönmesi için yaptıklarıyla adını duyurmuştur.

⁹⁷ Quintus Cicero.

⁹⁸ Marius ve yandaşları.

⁹⁹ Senato İ.Ö. 88 yılında Pontus kralı Mithridates'e karşı düzenlenecek seferde komutanlık görevini o yılın *consul designatusu* Sulla'ya vermişti. Ancak Gaius Marius da bu görev için umut besliyordu. Nitekim Sulla'nın ordunun başına geçmek üzere Roma'dan Nola'ya gitmesinin hemen ardından borçlarının silineceği vaadiyle Marius tarafından ayartılan 88 yılı *tribunus plebis*i Publius Sulpicius Rufus'un çağrısıyla toplanan halk meclisi aynı görev için Marius'u seçti. Bu olayın ardından Sulpicius'un adamları senatoyu bastı ve kentte bir süre kargaşa hâkim oldu. Sulla bu kararı yok sayarak senatonun emirlerinin dinlenmesi konusunda orduyu da ikna etti. Kısa bir süre sonra meclisin kararını bildirmek üzere gelen elçiler de taşa tutuldu. Sulla kendisine son derece sadık olan altı lejyonla Roma'ya döndü. Daha önce hiçbir Romalı böyle bir şeye cüret etmemişti. Kimsenin tahmin

çıkamıştır. Senatodan haklarını geri almak şöyle dursun, aynı zamanda dönüşüyle neredeyse bütün senatoyu yok etmişti. Metellus ve Populius'la ilgili olarak *magistratlar* arasında bir fikir birliği, Roma halkının devleti savunmaya yönelik bir çağrısı, İtalya'da siyasi bir çalkantı, *municipiumların* ve kolonilerin herhangi bir kararı olmamıştı¹⁰⁰.

39. Bu nedenle siz otoritenizi kullanarak beni geri getirttiğiniz için, Roma halkı beni çağırdığı için, devlet rica ettiği için, tüm İtalya toplanıp beni adeta omuzlarında taşıdığı için, ben, siz bana vermiş olsanız bile sorumluluğunu taşıyamayacağım bir şeyi sahiplenmeye kalkışmadım, sayın senato üyeleri, özellikle de yitirmiş olduğum şeylere yeniden kavuştuğum, erdemimi ve umudumu kaybetmediğim sırada.

SÜRGÜN DÖNÜŞÜ HALKA HİTABEN KONUŞMA (POST REDITUM AD QUIRITES)

I. 1. Ey yurttaşlar, kendimi ve servetimi sizin güvenliğiniz, huzurunuz ve birlikteliğiniz uğruna adadığım o gün¹⁰¹, tanrıların tanrısı Iuppiter'e ve diğer ölümsüz tanrılara şunun için yakardım: "Eğer bir tek gün bile kendi çıkarlarımı sizin esenliğinizin önüne koymuşsam, kendi irademle kabul ettiğim ebedi bir cezaya çarptırılalım; yok eğer daha önceden yapmış olduğum şeyleri devleti korumak için yapmışsam ve bu hüznü veren ayrılığı sizin esenliğiniz için kabul etmişsem, cürüm işlemiş ve zorba insanlar, tüm devlete ve tüm iyi yurttaşlara karşı sürekli olarak besledikleri nefreti, vatan-

---

edemediği bu saldırı karşısında hazırlıksız yakalanan Marius kent gladyatörlerden oluşturduğu bir orduyla savunmaya kalktıysa da başarılı olamadı. Sulla kente hâkim olduktan sonra senatoyu toplayarak Marius ve yandaşları hakkında öldürülmelerini emreden bir karar çıkarttı. Son anda kentten kaçabilen Marius ise türlü zorlukların ardından Afrika'ya ulaştı. Sulla'nın lejyonlarıyla beraber kentten ayrılıp Mithridates ile savaşmak üzere Yunanistan'a gitmesinin ardından 87 yılı *consulü* Octavius'un başını çektiği soylular ve Cinna liderliğindeki halkçılar arasında çatışma çıktı. Bunun üzerine Afrika'da yeni bir ordu toplamış olan Marius, oğluyla beraber İtalya'ya döndü ve Cinna'yla birleşerek Octavius'u püskürttü. Kente giren Marius'un güçleri Octavius da dahil olmak üzere ileri gelen Sulla yandaşlarını öldürdü. Hemen ardından senatoyu toplayan Marius Sulla'nın sürgüne gönderilmesini ve kendisinin doğu seferi için ordunun başına geçmesini içeren senato kararları çıkarttı. Ayrıca kendisi ve Cinna'yı *consul* seçtirdi. Ancak yetmiş yaşındaki Marius kente girişinden yaklaşık bir ay sonra aniden öldü. Luce, 1970, 161-194.

¹⁰⁰ Roma'da sürgüne giden büyük devlet adamlarından hemen hiçbiri sürgün dönüşü politikaya dönüp statülerini yeniden elde edememişti. Burada Cicero'nun saydığı isimlerden sadece Marius, silah zoruyla eski konumuna kavuşabilmişti. Cicero'nun ise sadece hitabet gücüne dayanarak eski statüsüne ve servetine yeniden kavuşmaya çalışması Roma'da pek alışıldık bir durum değildi. bkz. Dyck, 2004, 301-302.

¹⁰¹ Sürgüne gittiği gün.

sever bir yurttaşa ve hatta bütün devlete değil, sadece bana yöneltsinler. Eğer size ve çocuklarınıza karşı böyle duygular içersindeysem, günün birinde sizi, senato üyelerini ve tüm İtalya'yı benim hatıram, bana karşı duyulan merhamet ve özlem duygusu sarsın.” Bu yakarımın ölümsüz tanrıların arzusuyla, senatonun şahitliğinde, İtalya'nın fikir birliğiyle, düşmanların itirafıyla, sizin tanrısal ve ölümsüz iyiliğiniz sayesinde kabul olması beni çok sevindiriyor¹⁰². 2. Ey yurttaşlar, her ne kadar bir insanın, önüne hiç bir engel çıkmadan iyi bir şekilde yaşaması için başarılı, tutarlı, istikrarlı bir talihden daha fazla istemesi gereken bir şey olmasa da, yine de, eğer hep sakin ve huzurlu bir yaşam sürseydim, şimdi sizin iyiliğiniz sayesinde tadına vardığım mutluluğun o inanılmaz ve adeta tanrısal hazzından yoksun kaldırdım. Doğa, bir insana kendi çocuğunu bahşetmenin dışında daha hoş ne verebilir? Aynı şekilde ben de çocuklarımı, hem onlara olan düşkünlüğüm, hem de onların sağlam karakterlerinden ötürü her zaman kendi yaşamımdan daha değerli saydım: Yine de onların doğumuyla duyduğum haz, şimdi onlara yeniden kavuştuğumdaki kadar büyük değildi. 3. Hiçkimse benim kardeşime verdiğim kadar birine değer vermedi: Ama o yanımdayken bu duyguyu, onu kaybedip de siz beni ona, onu bana yeniden kavuşturduktan sonraki kadar hissetmiyordum. Her insan kendi kişisel bağlarından mutluluk duyar: Giderken arkamda bıraktığım şeylere şimdi yeniden sahip olmak, beni onları kaybetmeden öncekinden daha fazla mutlu ediyor. Dostlukların, alışkanlıkların, komşulukların, yaşamlarla olan ilişkilerin, son olarak da oyun ve festival günlerinin ne kadar önemli olduğu bu zevklerden mahrum kalınca, onlara sahip olduğumdan daha iyi anladım. 4. Gerçekten artık onur, saygınlık, mevki, düzen ve sizin iyilikleriniz her ne kadar benim için her zaman çok önemli olsalar da, yine de bunlara yeniden kavuşma olanağı sunulduğu için, şimdi bana karanlığa gömülmemiş oldukları zamandan daha da ihtişamlı görünüyorlar. Ey ölümsüz tanrılar, vatanımızın ne kadar kıymetli ve yüreğimizin parçası olduğunu anlatmaya kelimeler yetmez. İtalya'nın hoşluğu! Şehirlerinin şanı! Bölgelerinin güzelliği! Bu tarlalar! Bu meyveler! Roma kentinin o ihtişamı! Vatandaşların insancılığı! Devletin saygınlığı ve sizin büyüklüğünüz! Ben daha önce de tüm bu şeylerden başka hiçbir kimsenin almadığı kadar haz alarak yaşadım: Ne var ki ağır bir hastalık atlatmış kişiler, sağlığın kıymetini, hiçbir zaman hastalığa yakalanmamış kişilerden daha iyi bilirler; sonuçta, yitirip yeniden kavuştu-

¹⁰² Krş. *Post Reditum in Senatu*, XV, 39

ğumuz şeyler bizi, daima elimizin altında olan şeylerden çok daha fazla memnun eder.

II. 5¹⁰³. O halde niye bunları uzun uzun anlatıyorum? Niye? Çünkü siz böylece, bana, kardeşime ve çocuklarıma yapmış olduğunuz sayısız ve büyük iyiliği, sadece bir konuşmayla allayıp pullayıp abartarak değil, aynı zamanda hakkını vererek birbiri ardına sayıp dökebilecek derecede hitabet yeteneğinin yanı sıra, tanrısal ve olağanüstü bir üsluba da sahip birinin var olmadığını anlayabileceksiniz. Annem ve babam tarafından olması gerektiği gibi ufacak bir bebek olarak dünyaya geldim. Şimdi ise sizin sayenizde *consul* makamından geçmiş bir adam olarak yeniden doğdum. Annem babam bana, ileride nasıl biri olacağı belirsiz bir kardeş verdiler. Siz ise, onu inanılmaz bağlılığını ispatlamış bir kardeş olarak bana kavuşturdunuz. Devlette, hemen hemen elden gittiği sırada görev aldım¹⁰⁴. Sizin sayenizde ona yeniden kavuştum, üstelik herkes bir zamanlar onun tek bir adamın¹⁰⁵ çabasıyla korunduğu yargısına varmıştı. Ölümsüz tanrılar bana çocuklarımla bahşettiler; sizse geri verdiniz. Ayrıca tanrılardan dilediğim birçok şeye ulaştım. Sizin arzunuz olmasaydı tüm bu ilahi nimetlerden mahrum kalırdım. Sonuç olarak, zamanında adım adım ulaşmış olduğum sizin bahsettiğiniz onurların hepsine birden, şimdi sizin sayenizde aynı anda sahip oldum. Yaşamımın daha önceki dönemlerinde aileme, ölümsüz tanrılara, bizzat size borçlu olduğum ölçüde, şu dönemde her şeyimi tek yürek olmuş Roma halkına borçluyum.

6. Zira sizin iyiliğimizin büyüklüğünü anlatabilmem için kelimeler yetersiz kalıyor, sizin çabanızda insanların arzuları o kadar açığa çıkmıştı ki, yalnız beni başıma gelen felaketten kurtarmadınız, aynı zamanda saygınlığıma da saygınlık kattınız.

III. Benim dönüşüm lehine, son derece soylu bir insan Publius Popilius'un durumunda olduğu gibi, delikanlılık çağındaki oğullarım ve ayrıca pek çok akrabam ve hismim yalvarmadı. Son derece ünlü bir adam Quintus Metellus lehine olduğu gibi benim için, ne artık saygın yaşta olan bir oğul, ne otoritesi büyük bir adam olan eski consullerden Lucullus Diadematus, ne eski censorlardan Quintus Metellus, ne onların oğulları, ne o zamanlar consüllüğe aday Quintus Metellus Nepos, ne de bu aileye men-

¹⁰³ Latince metnin bu kısmındaki anlaşmazlıklar ve farklı görüşler için bkz. Bailey, 1987.

¹⁰⁴ Cicero *consul* olduğu zaman Roma'da hem mali hem siyasi yönden huzursuzluk iyice artmıştı.

¹⁰⁵ Cicero burada kendini kastetmektedir.

sup kızların çocukları *Luculluslar*, *Serviliuslar*, *Scipiolar* yalvardı¹⁰⁶. Zira Metelluslardan pek çok kişi ya da bu soydan gelen kadınların oğulları Quintus Metellus'un geri dönmesi için size ve babalarınıza yalvardılar. Fakat eğer onun o yüksek saygınlığı ve başarılı büyük işleri yeterince etkili olmasaydı da, oğlunun bağlılığı, yakınlarının duaları, Metellus ailesindeki gençlerin giydiği matem elbiseleri ve yaşça büyüklerin gözyaşları Roma halkının yüreğine dokunabilirdi. 7. Bu eski çok ünlü *consuller*den sonra, benden önceki *consuller* arasında vereceğim üçüncü örnek, sizin ve babalarınızın hala hafızalarından çıkmamış olan, son derece seçkin şanına, şerefine karşın, hiç hak etmediği bir talihsizlikle karşı karşıya kalan Gaius Marius'un¹⁰⁷ durumu, bunlara¹⁰⁸ benzemez. Marius, başkalarının yalvarmasıyla geri dönmedi, ama bir takım yurttaşların¹⁰⁹ kentten ayrılmasından sonra ordusuyla ve silahlarıyla beraber kendisini geri çağırttı. Oysa yakınlarından koparılmış, kendisini koruyacak bir bağlantısı olmayan, silahlanma ve isyan korkusu yaratmayan benim durumumda, damadım Gaius Piso'nun o tanrısal ve alışılmışın dışındaki otoritesi¹¹⁰, hatta erdemi, öte yandan o biçare, ama hayırlı kardeşimin yas giysileri içinde her gün döktüğü gözyaşları sizin bana ceza vermemenizi sağladı. 8. Benim yanımda bir tek kardeşim vardı, o yas giysisiyle sizin dikkatinizi çekti, ağlayıp sızlamalarıyla bana duyulan özlemi ve hatıramı canlandırdı. Eğer siz Romalı yurttaşlar, beni kendisine kavuşturmamış olsaydınız, o benimle aynı kaderi paylaşmaya karar vermişti. Bana karşı öyle büyük bir sevgisi vardı ki, yalnızca hayatta değil, mezarda bile benden ayrılmasının imkânsız olduğunu söylemişti. Ben henüz buralardayken, benim lehime senato ve yirmi bin kişi yas giysisi giydi. Ben yokken ise bu kez benim lehime bir tek kişinin ağladığına ve yas giysileri giydiğine şahit olduk. Gerçekten forumda halkın önüne çıkabilen bir tek kişi olarak o, bana olan bağlılığıyla bir oğul, iyiliğiyle bir baba, aynı zamanda sevgisiyle de, her zamanki gibi bir kardeş olduğunu gösterdi. Zavallı karımın yas giysisi ve gözyaşı, iyi niyetli kızımın hiç bitmeyen sıkıntısı ve küçük yaştaki oğlumun bana karşı özlemi ve çocuksu gözyaşları ya zorunlu yolculuklarda ya da çoğu zaman evin içinde ve karanlıkta gizli kaldı.

¹⁰⁶ bkz. *Post Reditum in Senatu*, XV, 37 ve dipnotları.

¹⁰⁷ bkz. *Post Reditum in Senatu*, not 99.

¹⁰⁸ Publius Popilius, Quintus Metellus.

¹⁰⁹ Sulla'nın yandaşları, soylu partinin ileri gelenleri.

¹¹⁰ bkz. *Post Reditum in Senatu* XV, 38.

IV. Bu nedenle sizin beni geri çağırarak bana layık gördüğünüz iyilik, eşimin dostumun çok fazla olmasından değil, bizzat benim kendimden kaynaklandığı için çok daha önemlidir.

9. Benim felaketimi önlemek için yalvarıp yakaracak yakınlarım olmadığı için, erdemimle bir şeyler elde etmeliydim. Statümü yeniden kazanmam için bana yardım eden, beni yüreklendiren ve destekleyen öyle bir kalabalık oluştu ki, bu onurumla ve bana destek olan kalabalıkla az önce sözünü ettiğim örnekleri fazla fazla aşım. Oysa, asla son derece ünlü ve güçlü bir adam olan Publius Popilius hakkında, asla son derece soylu ve tuttuğunu koparan bir yurttaş olan Quintus Metellus hakkında ve asla devletin ve sizin kudretinizin koruyucusu Gaius Marius hakkında senatoda her hangi bir bahis açılmamıştı. 10. İlk ikisinin statüleri, senato yetkisi söz konusu edilmemesine karşın, *tribunların* talepleriyle iade edildi. Ancak Marius senatonun rızasıyla değil, senatoyu ezerek statüsünü elde etti. Marius'un geri dönüşünde, kazandığı başarıların hatırı değil, ordunun ve silahların etkisi oldu. Oysa benim durumumda, senato her zaman ısrarla yaptığım işlerin göz önünde bulundurulmasını istedi. Senato ilk fırsatta¹¹¹ çoğunluğun katılımıyla ve otoritesini kullanarak sonunda bu işin gerçekleşmesini sağladı. Bahsettiğim kişilerin dönüşü için *municipiumların* ve kolonilerin hiç bir girişimi olmamıştı. Oysa benim için tüm İtalya bir araya gelip üç defa beni vatana geri çağırdı. Onlar düşmanlarının öldürülmesi, yurttaşların pek çoğunun katliamı sonucunda geri döndüler. Ben ise beni sürgüne gönderen kişiler eyaletlerde yetkili olmalarına rağmen, *consullerden* biri¹¹² her ne kadar davalı olsak da, son derece iyi ve yumuşak başlı bir insan olduğu için, diğer *consul*¹¹³ öneri verince geri çağırıldım. Beni mahvetmek için devlet düşmanlarının sözcüsü olan o düşman¹¹⁴ ruhen yaşasa da, gerçekte tüm ölümler arasına göçüp gitmiş gibiydi. V. 11. Son derece güçlü bir *consul* olan Lucius Opimius¹¹⁵, hiç bir zaman Publius Popilius için senatoyu ve halkı

¹¹¹ Krş. *Post Reditum in Senatu* II, 3-4.

¹¹² Quintus Metellus Nepos.

¹¹³ Lentulus.

¹¹⁴ Kim olduğu tartışmalı olan bu kişinin büyük olasılıkla Clodius olduğu düşünülmektedir.

¹¹⁵ İ.Ö. 121 yılında Quintus Fabius Maximus'la birlikte *consullük* görevinde bulunmuştur. Gracchus ölene kadar onun ardını bırakmamıştır. Zalim ve kana susamış bir kişi olmasına karşın, yine de Cicero onu *fortissimus* (çok güçlü) sıfatı ile nitelendirmiştir. Çünkü *consul* olduğu yıl senato ona, Gracchus taraftarları yüzünden çıkan çatışmalarda, ortalığı düzeltmesi için, *senatus consultum ultimum* yetkisi vermiştir. Sonuçta Opimius kargaşayı bastırması ve senatonun yeniden hâkimiyetini sağlamıştır; ancak çok zalim davranarak Gracchus'u destekleyen binlerce kişinin ölümüne neden olmuştur. Ardından Numidia kralı Micipsa'nın İ.Ö. 118 yılında öldükten sonra, krallığını oğulları Adherbal ve

galyana getirmede. Aynı şekilde Quintus Metellus'un durumunda, ne onun düşmanı Gaius Marius, ne de Marius'un ardılı ve son derece güçlü hatip Marcus Antonius¹¹⁶, görev arkadaşı Aulus Albinus'la¹¹⁷ birlikte halkı kızdırttı. Oysa bir önceki senenin *consullerine*¹¹⁸, benim dönüşüm için öneri sunsunlar diye ısrar edildi. Ama onlar taraf tutuyor görünmekten korktular, çünkü biri benim hısmımdı, diğerini ise ölüm cezasından ben kurtarmıştım.¹¹⁹ Onlar eyalet atamaları için yaptıkları anlaşma yüzünden elleri ayakları bağlanınca, bütün bir yılı senatonun yakınmalarını, iyi yurttaşların sızlanmalarını, İtalya halkının şikayetlerini dinleyerek geçirdiler. Ancak Ocak ayının ilk gününde yetim kalmış devlet sanki bir vasiymiş gibi bir *consulün* sadakatini isteyince, hayatımın, servetimin, hatıramın, adımın adeta babası, yaratıcısı ve koruyucusu olan *consul* Lentulus tanrılara yönelik dini işlerle ilgili öneriyi¹²⁰ sunar sunmaz, dünyevi işlerden önce, ilk işinin benim için bir şeyler yapmak olması gerektiğine karar verdi. 12. Aslında konu o gün hallolurdu, ama ben *consul*, o *quaestor*ken kendisine çok iyilik yaptığım şimdiki o *tribunus plebis*¹²¹, tüm senato ve pek çok büyük devlet adamı ona yalvarmasına rağmen ve mükemmel bir insan olan kayınpederi Gnaeus Oppius ağlayarak ayaklarına kapanmasına rağmen, yine de düşünüp taşınmak için kendisine bir gece müddet istedi. Bu düşünme süreci, birkaç kişinin sandığı gibi benim esenliğimin iadesi için değil, ayyuka çıktığı gibi, meblağı arttırmak için geçti gitti. Sonrasında senatoda başka hiçbir konu görüşülmedi. Türlü yöntemlerle engellenmesine rağmen, yine de senatonun arzusu açıkça ortaya çıkınca, benim durumum Ocak ayı boyunca sizin önünüze getirildi. 13. Bu noktada benimle düşmanlarım arasında büyük bir fark vardı: Ben, insanların Aurelius¹²² adlı mahkeme alanında açık açık kayda geçirildiğini ve yüzlük bölümlere ayrıldığını gördüm, Catilina'nın deneyimli askerlerinin katliam umuduyla toplandığını anladım, ileri gelenlerinden biri olarak sayıldı-

---

Hiempsal ile yeğeni Iugurtha'ya bırakması, Numidia krallığında kargaşa çıkmasına neden olunca, Iugurtha tüm krallığı ele geçirmek için Roma senatosunu rüşvetle kendi yanına çekmiştir. Iugurtha ayaklanınca Iugurtha'yı destekleyenlerin başında olmuştur. Sonuçta sürgüne gönderilmiş ve orada ölmüştür.

¹¹⁶ İ.Ö. 90 yılı *consulü* ünlü hatip.

¹¹⁷ Aulus Postumius Albinus İ.Ö. 99 yılında Marcus Antonius ile beraber *consul*dür.

¹¹⁸ Gabinius ve Piso.

¹¹⁹ Gabinius Syria *proconsullüğü* sırasında yasal olmayan yollardan kazanç elde ettiği için, görev sonrasında suçlanmıştır. Cicero'nun bu olayda Gabinius'un savunmasını üstlenmesinde Pompeius'un etkisi olduğu düşünülmektedir.

¹²⁰ *Consuller*in ilk resmi görevi Latin festivalininin yapılacağı günü duyurmaktır.

¹²¹ Sextus Atilius. İ.Ö. 63 yılı *quaestor*u.

¹²² Forumda davaları görüşmek için kullanılan yer.

ğım o partiden insanların, bir kısmının beni çekemediği, bir kısmının da kendileri adına korktuğu için benim esenliğim konusunda haince davranmalarına, ya da beni yüzüstü bırakmalarına şahit oldum, eyalet atamaları sırasında rüşvet yiyen iki *consul*ün, aslında yetkili insanlar olmalarına karşın vatanın düşmanları karşısında ezik düştükleri için, elimi kolumu bağlayıp beni içimizdeki düşmanlara teslim etmedikleri sürece açıklıklarının, hırslarının, şehvetlerinin tatmin olamayacağını anladım; öte yandan senato ve Roma atlılarının benim için ağlayıp yas giysileri içinde sizin ayağınıza kapanması talimat ve buyruklarla yasaklandı; eyaletler konusundaki uzlaşmaların ve herkesin içine dahil olduğu tüm ittifakların, dostlukların yeniden kurulması benim kanımla kutsandı; bütün bunlardan sonra ben, tüm iyi yurttaşlar ister benim uğruma, ister benim yanımda ölmeyi reddetmeseler bile, yine de kendi esenliğim adına silaha sarılmayı istemedim, çünkü yensem de yenilsem de devletin bundan zarar göreceğini düşündüm¹²³. 14. Oysa düşmanlarım benim hakkımda görüşmelerin devam ettiği Ocak ayında, yurttaşları kıyımdan geçirip kenti kan gölüne çevirerek benim dönüşümün engellemesi gerektiğini düşündüler.

VI. Bu nedenle ben vatanımdan uzaktayken, siz, beni eski durumuma getirmekle devleti eski durumuna getirmenin aynı şey olabileceğini düşündünüz. Oysa ben, senatonun hiç bir gücünün olmadığı, tüm suçlar cezasız kaldığı ve ortada hiç bir hak hukukun olmadığı bir devlette, zorbalık ve kılıç forumda kol gezdiği için, sıradan yurttaşlar korunmak için yasalardan değil, duvarlardan medet umdukları için, *tribunus plebis*ler sizin gözlerinizin önünde yaralandıkları için, *magistrat*ların kapılarına kılıçla ve meşalelerle dayanıldığı için, *consul*ün *fascies*leri¹²⁴ kırıldığı için, ölümsüz tanrıların tapınakları ateşe verildiği için, ortada devlet diye bir şeyin kalmadığını düşündüm¹²⁵. Bu durumda ben, devlet düzeni bozulduğundan, bu kentte bana da bir yer olmadığını anladım ve eğer Cumhuriyet rejimi yeniden işlevsellik kazanırsa, beni de kendisiyle birlikte geri getireceğinden kuşku duymadım.

15. Yoksa ben *consul*ken, devletin o en tehlikeli dönemlerinde *aedilis curulis*¹²⁶ olarak, benim tüm kararlarıma katılan ve tehlikelerde yoldaşım olan

¹²³ Krş., *Post Reditum in Senatu*, XIII, 33.

¹²⁴ Yetkisi olan *consuller fascies*le ve *lictör*la geziyordu. Dolayısıyla burada *consuller*in yetkilerinin kırıldığı kastediliyor.

¹²⁵ bkz. *Post Reditum in Senatu*, II, 4.

¹²⁶ *Consuller*in görevlerini hafifletmek amacıyla, bir yıllık süre için seçilen kamu görevlisiydi; *aedilis curulis* kentin düzenini sağlamakla ve yiyecek temin etmekle görevliydi.

Publius Lentulus'un bir sonraki yıl *consul* olacağı bilgisini kesin olarak alıncaya, ben, onun, *consullük* makamının açtığı yaralarla bitip tükenen bana, yine aynı makamın tedavisiyle esenliğimi geri vereceğinden kuşku mu duysaydım? Lentulus'un öncülüğüyle, son derece merhametli ve iyi bir insan olan görev arkadaşının¹²⁷ da, başta karşı çıkmayarak, sonra da desteklemesiyle, geri kalan hemen hemen tüm *magistratlar* benim esenliğimin savunucusu oldular. Bu kişiler arasından mükemmel karakteri, erdemi, otoritesi, koruyuculuğu ve imkânlarıyla Titus Annius ve Publius Sestius bana karşı gösterdikleri üstün iyilikleriyle ve tanrısal çabalarıyla öne çıktılar. Ve yine Publius Lentulus'un hazırladığı, hem de görev arkadaşının destek verdiği düzenleme oya sunulunca, senato eksiksiz toplanıp, bir kişinin ayrı düşünmesine karşın, hiç veto çıkmayınca benim şan şerefimi mümkün olan en kapsamlı övgülerle yüceltti; esenliğimi size, *municipium*lara ve kolonilere emanet etti. 16. Yakınlarından koparılmış, kendisini koruyacak hiç bir bağlantısı olmayan benim için, *consuller*, *praetorlar*, *tribunus plebisler*, senato ve tüm İtalya bir olup size daima yalvardı. Sonunda sizin iyiliklerinizle ve onurlarınızla iyice donatılmış bu kişilerin hepsi, Lentulus'un önyak olmasıyla sizin huzurunuzla çıkıp, benim korunmam adına sizi sadece teşvik etmediler, aynı zamanda benim yaptığım işlerin savunucusu, tanığı ve övücüsü oldular.

VII. Sizi yüreklendirmek ve sizden ricada bulunmak üzere ortaya çıkanların başında var olan, var olmuş, var olacak insanlar arasında erdem, bilgelik, şan şeref bakımından rakipsiz Gnaeus Pompeius vardı. O tek başına bir tek bana, özel dostluğu sayesinde, tüm devlete vermiş olduğu ne varsa ayrılarını verdi, yani esenlik, huzur ve saygınlık. Onun konuşması ele aldığım şekilde üç başlıkta toplanmıştı. İlk olarak size benim kararlarımıyla devletin korunmuş olduğunu öğretti ve benim davamla devletin esenliğini bir tuttu, senatonun yetkisinin, devletin durumunun, son derece hayırlı hizmetleri geçmiş bir vatandaşın talihinin savunucusu olmaları için sizi yüreklendirdi. Bu durumda Pompeius, konuşmasını sonlandırırken, senatonun, sizden, Roma atlı sınıfından ve hatta tüm İtalya'dan benim bağışlamamı rica etmesi fikrini öne sürdü. Ardından bizzat kendisi en sonunda sözlerini benim esenliğim adına sizden sadece ricada bulunarak değil, aynı zamanda size yalvararak bitirdi. 17. Ben bu adama, ey yurttaşlar, bir ölümlünün bir ölümlüye borçlu olabileceği kadar borçluyum. Siz Pompeius'un kararlarını, Publius Lentulus'un tasarısını, senatonun otoritesini izleyerek, daha önceden yine

¹²⁷ Q. Caecilius Metellus Nepos.

sizin lütfunuzla getirildiğim o yere, beni daha önce seçtiğiniz aynı *centuria*'da yapılan oylamayla yeniden getirdiniz. Yine o aynı zamanda, yine o aynı yerde, son derece üstün yurttaşların, son derece donanımlı ve yetenekli insanların, devletin önde gelenlerinin, *consullük* ve *praetorluk* makamındaki tüm insanların aynı şeyi söylediğini duydunuz: Olaya tanık olan herkes devletin bir tek benim sayemde kurtulmuş olduğunu onayladı. Sonuçta, son derece değerli bir adam ve çok saygın bir yurttaş olan Publius Servilius¹²⁸, benim çabam sayesinde devlet düzeninin gelecek *magistrat*lara zarar görmemiş olarak bırakıldığını söylediği zaman, onun bu düşüncesini diğer tüm kişiler de onayladılar. Yine aynı dönemde son derece ünlü bir adam olan Lucius Gellius'un¹²⁹ sadece otoritesini göstermediğini, aynı zamanda buna tanıklık ettiğini de duydunuz. Gellius, kendisine yönelik hayati bir tehlikeyle beraber, donanmasının da ele geçirilmeye çalışıldığını hissedince, sizin açık hava toplantılarınızdan birinde şöyle söyledi: "Eğer Cicero, *consul* olduğu dönemde *consul* olmasaydı, devlet tümüyle yok olacaktı".

VIII. 18. Bakınız, ey yurttaşlar, ben, bu kadar çok tanıkla, senatonun bu otoritesiyle, İtalya'nın böylesi fikir birliğiyle, tüm iyi yurttaşların bu denli çabasıyla, davamı savunan Publius Lentulus sayesinde, tüm diğer *magistrat*ların ona katılmasıyla, üstelik Gnaeus Pompeius'un ricasıyla, tüm insanların desteğiyle ve son olarak da ölümsüz tanrıların, ürünlerin verimlilik, bolluk kazanması ve ucuzlamasıyla benim dönüşümü onaylamalarıyla kendime, aileme, devlete geri dönmüş bir insan olarak, size, ey yurttaşlar, size yapabileceğim kadar söz vereceğim: İlk olarak, son derece dindar insanların ölümsüz tanrılara her zaman gösterdikleri inançla, ben de Roma halkına daima bağlı kalacağım ve sizin yüce hakimiyetiniz benim için tüm yaşamım boyunca ölümsüz tanrılarınkiyle eşit derecede önemli ve kutsal olacak. İkinci olarak da, benim devlete geri dönmemi sağlayan bizzat Cumhuriyet rejimi olduğu için, hiçbir yerde bu rejime karşı görevimi ihmal etmeyeceğim. Fakat eğer herhangi biri, benim, arzumun değişmiş olduğunu, erdeminin zayıfladığını ya da cesaretimin kırıldığını düşünürse, fena halde yanılır. Zorbalık, adaletsizlik ve canilerin çılgnılığı benden koparabileceği ne

¹²⁸ bkz. *Post Reditum in Senatu*, X, 25 ve notu.

¹²⁹ Lucius Gellius Publicola, 67-66 yılları arasında Pompeius'un korsanlarla yaptığı savaşta onun legatıydı. I. Catilina ayaklanması sırasında onun donanmasını dağıtmak için girişimde bulunulmuştur, ayaklanma bastırılmasına rağmen Gellius canını zor kurtarmıştır. Yeniden güç kazandıktan sonra II. Catilina ayaklanması sırasında Cicero'ya en çok destek veren kişiler arasında yer almıştır. Cicero onun bu tutumuna çok fazla değer verdiği için dostlukları kalıcı olmuştur. Gellius Caesar karşıtıydı ve İ.Ö. 57 yılında Cicero'nun sürgünden çağırılması için bir konuşma yapmıştır.

varsa söküp aldı, uzaklaştırdı ve yok etti: Cesur bir insandan alınamayacak olan her şey onda kalır ve kalmaya devam edecektir.

Ben son derece cesur bir adam ve aynı zamanda benim hemşerim olan Gaius Marius'u tanıdım -Zira bizim, sanki bir tür ölümcül alın yazısıymış gibi, sadece bunları tahrip etmek isteyen kişilerle değil, talihle de savaşmamız gerekti-, onu tanıdım, bir hayli yaşlı olmasına rağmen, onun, felaketinin büyüklüğü yüzünden yine de yıkılmamış, tersine adeta sağlamlaşmış ve yenilenmiş bir ruhu vardı.

20. Bizzat ben, Marius'un, daha önce kuşatmadan kurtardığı vatandan uzaktayken, düşmanları tarafından mallarına el koyulduğunu ve yağmalandığını duyduğunda, delikanlılık çağındaki oğlunun da kendisiyle aynı felaketi paylaştığını gördüğünde, bataklıklara gömülürken ise bedenini ve hayatını *Minturnaelı*ların yardımı ve merhametiyle koruduğunda, küçücük bir tekneyle Afrika'ya açılarak, daha önce bizzat krallıklarını verdiği kişilerin yanına şimdi biçare yakarmaya geldiğinde kendisinin bir zavallı olduğunu söylediğini duydum. Fakat eski saygınlığına kavuşunca, daha önce kaybettiği şeyler de kendisine geri verildiğinde, sıkı sıkıya bağlı olduğu erdemini hiçbir zaman bırakmayacağını sözlerine eklemişti. Yine de benimle onun arasında şöyle bir fark vardı: O düşmanlarından öç almak için elindeki en büyük gücü kullanarak silaha sarıldı. Oysa ben öç almak için her zaman hitabet sanatından yararlanırım; çünkü onun yönteminin savaşta ve ayaklanmada, benimkinin ise barışta ve huzurda yeri vardır. 21. O, her ne kadar öfkeli bir ruh hali içinde düşmanlarından öç almak dışında bir şey yapmıyorsa da, ben devletin çıkarları söz konusu olacağı sürece düşmanlarımı da ¹³⁰ düşüneneğim.

IX. Sonuç olarak, ey yurttaşlar, toplam dört grup insan bana saldırdı. Bunlardan ilki, devlete karşı duydukları nefret yüzünden, onların isteklerine karşın ben devleti koruduğum için bana iyice düşman kesilenlerdendir. İkincisi ise, dostummuş gibi görünüp beni alçakça sırtımdan vuranlardır. Üçüncüsü, kendi beceriksizlikleri yüzünden elde edemedikleri için bana yapılan övgüyü ve benim saygınlığımı kıskananlardır. Dördüncüsü ise, devletin bekçileri olmaları gerekirken, benim esenliğimi, devlet düzenini ve bizzat kendi kontrollerinde olan bu hakimiyetin saygınlığını satışı çıkarandırlardır. Ben de kim bana ne yaptıysa, her birine ona göre karşılığını ve-

¹³⁰ Latince metinde *amicis* yazıyor.

receğim: Vatan hainlerine devleti iyi yöneterek, beni arkamdan vuran dostlarıma, bir daha hiç güvenmeyerek ve her şeyimi sakınarak, kıskançlara vatana erdem ve şanımla hizmet ederek, eyaletlerle ticaret yapanlara ise onları topraklarına geri çağırıp, onlardan eyaletlerinin hesaplarını isteyerek. 22. Bununla beraber, ey yurttaşlar, ben düşmanların haksızlıklarının, zalimliklerinin ardına düşmektense, bana son derece büyük iyiliği dokunmuş olan size karşı şükran borcumu ödemeye daha çok özen göstereceğim. Çünkü haksızlığın öcünü almak iyiliğin karşılığını vermektense daha kolaydır. Bu nedenle kötülere baskın çıkmak, iyilerle aynı seviyeye gelmekten daha basit bir iştir. Hatta kötülüğün karşılığını vermek, iyiliğin karşılığını vermek -ki zorundasın-kadar da gerekli değildir. 23.¹³¹ Kin gerek yakarılarla yumuşatılabilir, gerek zaman geçtikçe devletin içinde bulunduğu koşullar ya da kamusal yarar için bir kenara bırakılabilir, gerek öç almanın güçlüğüyle hafifleyebilir, gerekse zaman içinde yatışabilir. Oysa iyilik yapan insanlara önem vermen gerekir, bundan devlet adına olsa bile hiçbir şekilde vazgeçilmemelidir. Karşılaşılan güçlük de bir mazeret değildir ve içinde bulunduğu zaman ve koşullar nedeniyle iyiliğin anısını unutmak da ahlaki değildir. Sonuç olarak öç almamak için kendisine fazlasıyla hakim olan kişi bu durumda kararından dolayı açıkça övülür, oysa sizin bana bahsettiğiniz ölçüdeki iyiliklerin karşılığını vermede çok yavaş davranan kişi en ağır biçimde ayıplanır; bu kişiye yalnız nankör değil, ki bu zaten kendi başına ağır bir nitelemedir, aynı zamanda dinsiz ahlaksız da demek gerekir. İyiliği geri ödeme ile bir borcu geri ödemenin mantığı aynı değildir; parayı ödemeyen kişi borcundan kurtulmaz, borcunu ödediğinde de para kaybeder. Oysa iyiliğin karşılığını veren kişi yine de ona sahiptir ve elindekini kaybetmeden minnet borcunu öder.

X. 24. Dolayısıyla ben sizin bana yaptığınız iyiliklerin anısına ebediyen sahip çıkacağım; yalnız nefes aldığım sürece değil, yaşamım sona erdiğinde bile, sizin bana karşı yaptığınız iyiliklerin anısı sonsuza dek var olacak. Size minnet borcumu öderken, şunları söz veriyorum ve daima bu sözlerime sadık kalacağım: Devletle ilgili alacağım kararlarda titizlik göstereceğim, devletten tehlikeleri kovarken cesur davranacağım, dürüstçe verdiğim hükümlerde size sadık olacağım, devlet lehine kişilerin şahsi çıkarlarını bozmakta özgürlüğü ilke edineceğim, devlette iş görürken çalışkan olacağım,

¹³¹ Ne yazık ki günümüze kalan el yazmalarının bu bölümü bir hayli bozuk ve tutarsız. Latince metnin bu bölümü hakkında daha geniş bir tartışma için bkz. Maslowski, 1980, 414.

sizin refahınızı arttırmada yüce gönüllülükten şaşmayacağım. 25. Ey yurttaşlar, işte bu ilke daima benim aklımda olacak. Böylece hem benim gözümde ölümsüz tanrıların gücüne ve hakimiyetine sahip olan sizin için, hem de sizden sonrakiler ve de tüm soylar için bu devlete en layık insan olarak görünebilirim. Ki bu devlet, bana yeniden kavuşmamış olsaydı, kendi saygınlığına kendi başına sahip olamayacağına oy birliğiyle karar verdi.

KAYNAKÇA

- Bailey, D. R. S., “On Cicero's Speeches (Post Reditum)”, *TAPA*, Cilt 117, 1987, s. 271-280.
- Bennett, Harold, *Cinna and His Times*, George Banta Publishing Company, 1923.
- Bloch, Herbert, “L. Calpurnius Piso Caesoninus”, *American Journal of Archeology*, Cilt 44, Sayı 4, 1940, s. 485-493.
- Cassius Dio, *Dio's Roman History*, The Loeb Classical Library, Harward University Press, 1989.
- Cicero, Marcus Tullius, *Ad Familiares*.
- Cicero, Marcus Tullius, *Konsüllük Eyaletleri Hakkında*, Çev. Telatar, Ü. Fafö, Multilingual Yayınları, İstanbul, 2004.
- Cicero, Marcus Tullius, *Pro T. Annio Milone; In L. Calpurnium Pisoneum; Pro M. Aemilio Scauro; Pro M. Fonteio; Pro C. Rabirio Postumo; Pro M. Marcello; Pro Q. Ligario; Pro rege Deiotaro*, The Loeb Classical Library, Harward University Press, 1992.
- Cicero, *Pro Archia poeta; Post reditum in Senatu: Post reditum ad quirites: De domo sua; De haruspicum responsis: Pro Plancio / Cicero*, The Loeb Classical Library, Harward University Press, 1993.
- Davis, H.H., “Cicero's Burial”, *Phoenix*, Cilt. 12, Sayı 4, 1958, s. 174-177.
- Davison, J. A., “Cicero and Lex Gabinia”, *The Classical Review*, Cilt 44, Sayı 6, 1930, s. 224-225.
- DeLacy, Phillip, “Cicero's Invective Against Piso”, *Transaction and Proceedings of the American Philological Association*, Cilt 70, 1939, s. 64-92.

- Dyck, A., "Cicero's "Devotio": The Rôles of Dux and Scape-Goat in His "Post Reditum" Rhetoric", *HSCP*, Cilt 102, 2004s. 299-314.
- Frier, W. Bruce, "Sulla's Propaganda: The Collapse of the Cinnan Republic", *American Journal of Philology*, Cilt 92, Sayı 4, 1971, s. 585-604.
- Gray-Fow, Michael J. G., "The Mental Breakdown of a Roman Senator: M. Calpurnius Bibulus", *Greece and Rome*, Second Series, Cilt. 37, Sayı 2, 1990, s. 179-190.
- Küçük, Eşref, *Roma Hukukunda Augustus Zamanına Kadar Derneklerin Hukuki Durumu*, Yetkin Yayınları, Ankara 2006.
- Lintott, A. W., "Cicero and Milo", *The Journal of Roman Studies*, Cilt 64, 1974, s. 62-78.
- Luce, T. C., "Marius and the Mithridatic Command", *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte*, Cilt 19, Sayı 2, 1970, s. 161-194.
- Maslowski, T., "Notes on Cicero's Four Post Reditum Orations", *American Journal of Philology*, Cilt 22, 1980, Sayı 4, s.404-420.
- Narducci, E., "Perceptions of Exile in Cicero: The Philosophical Interpretation of a Real Experience", *American Journal of Philology*, Cilt 118, 1997, Sayı 1, s. 55-73.
- Nutting, H.C., "The Conviction of Lentulus", *The Classical Journal*, Cilt. 3, Sayı 5, 1908, s. 186-191.
- Philips, E. J., "Catiline's Conspiracy", *Historia: Zeitschrift für Alle Geschichte*, Cilt 25, Sayı 4, 1976, s. 441-448.
- Sallustius, Crispus Gaius, *Catilina Tertibi*, çev. Güngör Varırhoğlu, Remzi Kitabevi, İstanbul 1973.
- Sanford, Eva Matthews, "The Career of Aulus Gabinius", *TAPA*, Cilt 70, 1939, s. 64-92.
- Tatum, Jeffrey, "Cicero's Opposition to the Lex Clodia de Collegiis", *The Classical Quarterly New Series*, Cilt 40, Sayı 1, 1990, s. 187-194.
- Tatum, Jeffrey, *The Patrician Tribune Publius Clodius Pulcher*, University of North Carolina Press, 1999.